

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

**Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра всесвітньої історії**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ВІЙСЬКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КРАЇН ПІВДЕННОЇ
ЄВРОПИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

**Спеціальність: 032 «Історія та археологія»
Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)**

Добровенський Гліб Сергійович

Студент 4 курсу

групи ІСТб-1-21-4.0д

Науковий керівник:

Саган Галина Василівна,

професор кафедри всесвітньої історії,

доктор історичних наук, професор

Роботу захищено «___» _____ 20__р.

Оцінка _____

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ...	8
1.1. Огляд історіографії.....	8
1.2. Джерельна база.....	8
РОЗДІЛ 2. Історичні передумови вступу країн Південної Європи до НАТО	
.....	13
2.1. Геополітичне значення Південної Європи для НАТО.....	13
2.2. Процес вступу Греції, Італії, Португалії та Іспанії до НАТО.....	17
РОЗДІЛ 3. Основні напрями військової трансформації країн Південної	
Європи.....	25
3.1. Організаційні зміни у збройних силах під впливом НАТО.....	25
3.2. Реформи оборонного бюджету та економічна співпраця з НАТО.....	31
РОЗДІЛ 4. Роль НАТО у забезпеченні безпеки та стабільності в Південній	
Європі.....	37
4.1. Участь країн Південної Європи у миротворчих місіях НАТО.....	37
4.2. Виклики та перспективи співпраці країн Південної Європи з НАТО.....	45
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	56

ВСТУП

Сучасний світ стикається зі зростанням геополітичних викликів, що охоплюють як традиційні загрози, такі як регіональні конфлікти, так і нові, зокрема тероризм, кібератаки, міграційні кризи та гібридні війни. У цьому контексті Організація Північноатлантичного договору (НАТО) відіграє провідну роль у забезпеченні безпеки та стабільності, особливо в регіонах із складною історичною та політичною динамікою, як-от Південна Європа. Країни цього регіону — Італія, Греція, Португалія, Іспанія — завдяки своєму географічному розташуванню, історичному досвіду та членству в НАТО є важливими акторами в системі європейської та глобальної безпеки. Їхня співпраця з Альянсом сприяє не лише стримуванню загроз, а й демократизації, економічному розвитку та регіональній стабільності. Актуальність дослідження ролі НАТО в Південній Європі зумовлена необхідністю осмислення внеску Альянсу в безпеку регіону, аналізу процесів інтеграції країн, їхньої участі в миротворчих місіях і викликів, що виникають у сучасних умовах. Роздуми над цією темою дозволяють оцінити ефективність діяльності НАТО та визначити перспективи його роботи в умовах нових глобальних реалій.

Південна Європа посідає унікальне місце в структурі НАТО завдяки стратегічному розташуванню в Середземномор'ї та на Балканах, що робить її ключовим елементом південного флангу Альянсу. Італія, Греція, Португалія та Іспанія, як давні члени, відіграють провідну роль у військових операціях і протидії загрозам. Водночас регіон стикається з численними викликами, зокрема економічними обмеженнями в Іспанії та Португалії, етнічними напруженнями на Балканах і новими загрозами, як-от кібератаки чи міграційні потоки з Північної Африки. Аналіз ролі НАТО в цьому контексті є актуальним не лише для розуміння регіональної безпеки, а й для осмислення ширшої ролі Альянсу в сучасному світі. На мою думку, вивчення Південної Європи як

стратегічного регіону дозволяє виявити сильні та слабкі сторони співпраці з НАТО, а також окреслити шляхи її вдосконалення.

Науковий інтерес до теми зумовлений обмеженою увагою до країн Південної Європи в контексті діяльності НАТО порівняно з іншими регіонами, як-от Східна Європа. Хоча роль Альянсу в стримуванні загроз і миротворчих місіях є предметом численних досліджень, Південна Європа часто залишається на периферії уваги, попри її геополітичне значення. Дослідження цієї теми дозволяє заповнити прогалини в науковій літературі, пропонуючи комплексний аналіз геополітичних, військових і політичних аспектів співпраці країн регіону з НАТО. Актуальність роботи посилюється сучасними викликами, такими як зростання гібридних загроз і нестабільність у сусідніх регіонах, що безпосередньо впливають на південний фланг Альянсу. Крім того, досвід країн Південної Європи, зокрема демократизація Іспанії, може бути цінним для держав, що прагнуть поглиблення співпраці з НАТО.

Мета дослідження полягає в комплексному аналізі ролі НАТО у забезпеченні безпеки та стабільності в країнах Південної Європи на прикладі Італії, Греції, Португалії та Іспанії з акцентом на геополітичне значення регіону, процеси інтеграції, військові трансформації, миротворчу діяльність і сучасні виклики.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати історіографію та джерельну базу, що стосуються ролі НАТО в Південній Європі.
2. Оцінити геополітичне значення країн Південної Європи для НАТО.
3. Дослідити процеси вступу країн регіону до Альянсу та трансформацію їхніх збройних сил.

4. Визначити внесок країн у миротворчі місії НАТО.
5. Виявити ключові виклики співпраці країн Південної Європи з НАТО та окреслити перспективи її розвитку.

Об’єкт дослідження — діяльність НАТО у сфері забезпечення безпеки та стабільності в європейському регіоні.

Предмет дослідження — роль НАТО в забезпеченні безпеки та стабільності в країнах Південної Європи, зокрема Італії, Греції, Португалії та Іспанії.

Методи дослідження включають низку наукових підходів, що забезпечують всебічний аналіз теми. Метод аналізу використано для вивчення літератури та джерел, що дозволило оцінити наукові підходи та виявити прогалини. Порівняльний метод застосовано для зіставлення процесів інтеграції, військових реформ і миротворчої діяльності країн регіону. Історичний метод допоміг простежити етапи вступу країн до НАТО та еволюцію їхньої співпраці. Метод узагальнення використано для формулювання висновків і визначення перспектив. Системний підхід дозволив розглянути діяльність НАТО в Південній Європі як цілісну систему, що поєднує геополітичні, військові та політичні аспекти.

Актуальність дослідження полягає в комплексному аналізі ролі НАТО в Південній Європі з акцентом на менш досліджені аспекти, а також вплив сучасних загроз, як-от кібератаки чи гібридні війни, на регіональну безпеку. Робота пропонує узагальнення історичних і сучасних аспектів співпраці країн регіону з Альянсом, виявляючи унікальні особливості їхньої інтеграції та виклики, що залишаються недостатньо висвітленими. Порівняння країн Південної Європи з іншими регіонами, а також аналіз економічних і соціальних наслідків їхнього членства додають новизни дослідженню.

Практична значущість роботи полягає в можливості використання її результатів у навчальному процесі, зокрема в курсах із міжнародних відносин, політології та безпекових студій. Висновки дослідження можуть бути корисними для розроблення рекомендацій щодо вдосконалення співпраці країн Південної Європи з НАТО, а також для формування стратегій реагування на сучасні загрози. Аналітичні узагальнення можуть слугувати основою для подальших наукових розробок, а також для практичної діяльності державних і недержавних організацій, що займаються питаннями безпеки та міжнародної співпраці.

Структура роботи включає вступ, чотири розділи, висновки та список використаних джерел. У першому розділі проаналізовано історіографію та джерельну базу дослідження. Другий розділ присвячено геополітичному значенню країн Південної Європи для НАТО. Третій розділ охоплює аналіз процесів вступу країн до Альянсу та трансформацію їхніх збройних сил. У четвертому розділі розглянуто участь країн у миротворчих місіях, виклики та перспективи співпраці. Висновки узагальнюють результати дослідження та окреслюють напрями для подальших студій. Загальний обсяг роботи становить приблизно 60 сторінок, що відповідає вимогам до дипломних робіт.

На мою думку, дослідження ролі НАТО в Південній Європі є не лише науково значущим, а й практично актуальним, оскільки воно дозволяє краще зрозуміти динаміку регіональної безпеки та внести вклад у розвиток стратегій Альянсу. Аналіз досвіду країн регіону може слугувати прикладом для інших держав, що прагнуть інтеграції в НАТО, а також сприяти осмисленню глобальних безпекових викликів. Робота відкриває нові перспективи для вивчення ролі Південної Європи в системі міжнародної безпеки, підкреслюючи її стратегічне значення в сучасному світі.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ І ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Огляд історіографії

У науковій літературі питання діяльності НАТО висвітлюється широко, однак дослідження, що стосуються саме Південної Європи, займають порівняно менший сегмент у загальному масиві. Історіографія переважно зосереджена на східному фланзі Альянсу, питанні стримування Росії, конфліктах на пострадянському просторі та безпекових аспектах для України. Водночас аналіз розвитку співпраці НАТО з країнами Південної Європи — Італією, Грецією, Португалією, Іспанією — часто лишається фрагментарним, хоча їхній досвід має важливе значення для розуміння євроатлантичної інтеграції загалом.

У вітчизняній історіографії тема НАТО найчастіше розглядається крізь призму українського зовнішньополітичного курсу. Так, у роботі Г. Перепелиці¹ досліджується стратегія виживання України у контексті гібридної війни та роль західних інституцій, зокрема НАТО, у забезпеченні безпеки країни. Б. Парахонський та Г. Яворська² у своїй аналітичній доповіді розглядають зовнішню політику України в умовах дестабілізації міжнародної безпеки, торкаючись і питання перспектив євроатлантичної інтеграції. Цінним є й аналіз Т. Сидорук і В. Павлюка³, які піддають критиці російське трактування

¹Перепелиця Г. М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. К., 2015.

²Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища : [аналітична доповідь]. К. : НІСД, 2015.

³Сидорук Т. В., Павлюк В. В. Розширення НАТО як фальшивий привід для виправдання війни росії проти України. НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/rozshyrennya-nato-yak-falshyvyy-pryvid-dlya-vypravdannya-viyny-rosiyyi-proty-ukrayiny>

розширення НАТО як «загрози», аргументуючи, що такий наратив є штучним і політично мотивованим.

Окреме місце займає методичний посібник «НАТО: сила, що захищає мирних громадян»⁴, який систематизує знання про функціонування Альянсу та його миротворчу діяльність. У роботах аналітичних центрів, зокрема Національного інституту стратегічних досліджень, переважає підхід, що розглядає НАТО як чинник стабільності у Центрально-Східній Європі, проте в них також висвітлено і роль Півдня, зокрема в аспекті логістики та базування.

В європейських дослідженнях, натомість, питання Південної Європи розглядається глибше. Автори з Італії, Іспанії та Греції приділяють увагу конкретним аспектам: бюджетним труднощам, суспільному спротиву вступу до НАТО, дилемам між національним суверенітетом і колективною обороною. У західній аналітиці (Atlantic Council, The Economist, Politico) часто простежується критичний погляд, зокрема щодо оборонних витрат Іспанії або подвійної позиції Туреччини у відносинах з Альянсом.

Новітні дослідження 2020-х років демонструють зміну фокусу від суто військових аспектів до тем гібридних загроз, кібербезпеки та гуманітарних викликів. Зокрема, аналізуються міграційні потоки з Північної Африки, роль Греції у контролі за Східним Середземномор'ям, а також участь Італії в операціях швидкого реагування.

Таким чином, історіографія питання є доволі строкатою, адже вона охоплює стратегічні, політичні й соціальні аспекти, але водночас демонструє нерівномірність у висвітленні. Найбільш цілісним виглядає підхід, що поєднує

⁴Бакка Тамара, Волошенюк Оксана, Желіба Олександр, Євтушенко Раїса, Мелещенко Тетяна, Мальований Олександр, Мокрогуз Олександр Посібник «НАТО: сила, що захищає мирних громадян» . 2019. – URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/03/10/Posibnyk-NATO.syla.shcho.zakhyshchaye.myrnykh.hromadyan.10.03.2023.pdf>

аналіз військових реформ, внутрішньополітичного контексту країн Півдня та змін у стратегії НАТО. Саме такий підхід і лежить в основі даного дослідження.

1.2. Джерельна база

Під час роботи над темою, яку я обрав, джерельна база постала доволі складною і багатошаровою. З одного боку, матеріалів справді багато — але це ще зовсім не означає, що знайти потрібне було просто. Усе навпаки: велика кількість джерел вимагає серйозного відбору. На перший погляд може здатися, що достатньо зайти на сайт НАТО чи відкрити довідник — і от, відповідь. Але ні, як виявилось на практиці, основне — не просто знайти джерело, а зрозуміти, що в ньому цінного, і чи можна його реально застосувати у своєму дослідженні. Бо не все, що виглядає авторитетно, насправді допомагає.

Найбільш очевидним напрямом була, звісно, офіційна документація. Мова йде про звіти, концепції, стратегічні документи, опубліковані на платформах самого Альянсу. Це ті матеріали, де можна знайти багато конкретики — дати, цифри, назви операцій, списки партнерських країн тощо. Наприклад, досить детально подано опис операцій у Косово, Лівії, Боснії, а також активність НАТО в регіоні Середземномор'я загалом. Також ці документи фіксують участь окремих країн, таких як Іспанія, Туреччина, Греція. Усе це дає базовий фундамент для розуміння того, як діє Альянс. Хоча, треба визнати, що мова таких документів дуже формальна, і часто доводиться перечитувати абзаци по кілька разів, щоб справді «в'їхати», що мається на увазі. Іноді складалося враження, що ці тексти писали не для людей, а для протоколу.

Крім цього, дуже помічними виявилися наукові праці — особливо ті, де йдеться про історичні процеси, політичні контексти та реформи оборонного сектору в країнах Південної Європи. Тут джерела діляться на кілька підтипів. Одні — це академічні статті та розвідки вітчизняних науковців, які пишуть про

НАТО в контексті України. Їхній внесок справді важливий, хоча, варто зауважити, Південна Європа в них частіше згадується фрагментарно, радше як приклад для порівняння. Інші — це дослідження європейських авторів, зокрема іспанських, італійських чи турецьких, які акцентують на внутрішніх викликах своїх держав. У таких текстах більше “життя”: пишуть про громадську думку, бюрократичні перепони, економічні дилеми, тобто про все те, що насправді супроводжує інтеграційні процеси. І саме це, як мені здалося, робить ці джерела найбільш людяними й корисними в розумінні реалій.

Окремої уваги заслуговують джерела інформації з аналітичних платформ, міжнародних видань та спеціалізованих оглядів. Тут теж довелося добряче попрацювати. *Politico*, *Atlantic Council*, *The Economist* та подібні ресурси часто мають доволі неочевидну користь — не через офіційність, а через свою критичну оптику. У них багато сюжетів, які рідко або взагалі не потрапляють до офіційних джерел. Наприклад, згадки про те, що Іспанія довго не могла досягти рівня оборонного бюджету в 2% ВВП, або що Туреччина веде подвійну гру — з одного боку в Альянсі, а з іншого — зберігає автономність, що впливає на дії та рішення країн Південної Європи всередині НАТО. Ці речі важливі, бо саме в них — суть реальної політики, з її компромісами та прихованими напруженнями.

Ще один тип джерел — виступи політиків, офіційні заяви, міністерські брошури, навіть урядові сайти. Часто перегляд всіх цих джерел був складним, через пов’язаність політик окремих особистостей, до заангажованості текстів через політику урядів, але все ж таки, іноді в них можна було знайти потрібний контекст. Наприклад, стратегії Португалії або оновлені оборонні плани Греції — такі речі не надто гучні в інформаційному просторі, але дозволяють зрозуміти логіку мислення урядів цих країн. Часто саме в таких дрібницях криється пояснення багатьох рішень на вищому рівні.

У підсумку можу сказати, що джерельна база вийшла складною, але досить повною. Тут є і документи, які дають “кістяк” для дослідження, і тексти, що додають “м’язів” — аналітику, оцінки, прогнози. І, можливо, найважливіше, у багатьох випадках саме поєднання різних видів джерел дозволило побачити загальну картину не як щось статичне, а як процес — складний, багатовекторний, часом суперечливий, але дуже показовий. Тому, попри деяку важкість у роботі з ними, всі ці матеріали дали змогу не просто підготувати текст, а справді зрозуміти, як функціонує НАТО на півдні Європи — і чому це важливо. Джерельна база мого дослідження є достатньо різноманітною, щоб забезпечити комплексний аналіз ролі НАТО в Південній Європі. Офіційні документи надають фактичну основу, наукові публікації — аналітичну глибину, а періодичні видання — актуальність. Порівнюючи джерела з іншими темами, наприклад роллю НАТО в Східній Європі, можна зазначити, що Південна Європа отримує менше уваги, що робить дослідження особливо цінним. Розмірковуючи, я вважаю, що майбутні дослідження могли б використати ширший доступ до архівів і мемуарів політиків, щоб глибше зрозуміти мотивацію країн. Наприклад, аналіз переговорів про вступ Іспанії чи реакція Туреччини на санкції через С-400 могли б збагатити джерельну базу.

РОЗДІЛ 2. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВСТУПУ КРАЇН ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ ДО НАТО

2.1. Геополітичне значення Південної Європи для НАТО

Географічне розташування країн Південної Європи відіграє ключову роль у стратегії НАТО ще з моменту заснування Альянсу в 1949 році. Італія, Греція, Іспанія, Португалія — завдяки близькості до Середземного моря, Близького Сходу та Північної Африки — стали важливими для контролю над південним флангом Європи. Ці країни фактично стали "воротами" до Європи з півдня. До країн Південної Європи, які стали членами НАТО, належать Італія, Греція, Туреччина, Португалія та Іспанія. Аналіз джерел дозволяє виділити ключові аспекти їхньої ролі: контроль над Середземним морем, забезпечення трансатлантичного зв'язку, стримування зовнішніх загроз і стабілізація зон нестабільності. Ці фактори формували стратегічну цінність регіону як у період Холодної війни, так і в постбіполярну епоху, демонструючи його адаптацію до нових викликів.

Середземне море є центральним елементом геополітичної ваги Південної Європи. Італія та Греція, завдяки своєму стратегічному розташуванню та військово-морським базам, таким як Суда в Греції, відіграють важливу роль у діяльності НАТО в Середземномор'ї, сприяючи захисту морських шляхів і безпеці регіону.⁵ Під час Холодної війни ці шляхи були ареною суперництва з СРСР, який намагався розширити вплив через співпрацю з країнами, такими як Єгипет. На мою думку, контроль над Середземномор'ям дозволив НАТО не лише захищати економічні інтереси, а й створювати потужний бар'єр проти радянської експансії. Сучасна операція «Sea Guardian», описана на офіційному сайті НАТО, підтверджує, що інфраструктура Італії та Греції залишається основою для боротьби з

5 Operation Sea Guardian. NATO.

URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm.

тероризмом, піратством і нелегальною міграцією⁶. Це свідчить про еволюцію ролі регіону від суто військової до комплексної безпеки, що охоплює гуманітарні та економічні аспекти.

Туреччина займає виняткове місце завдяки контролю над протоками Босфор і Дарданелли. Ці протоки обмежували доступ радянського флоту до Середземного моря, роблячи Туреччину незамінною після її вступу до НАТО в 1952 році. Посібник від Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) додає, що Туреччина виступала буфером між радянською сферою впливу та багатими нафтою регіонами Близького Сходу, що посилювало її значення для Альянсу.^{7 8}

Аналізуючи ці джерела, я вважаю, що геополітична цінність Туреччини полягала в її здатності створювати бар'єр проти потенційних противників. Сьогодні, коли регіон стикається з новими викликами, такими як нестабільність у Чорноморському басейні чи конфлікти в Сирії, Туреччина залишається ключовим гравцем, хоча напруженість із партнерами по НАТО, зокрема через закупівлю російських систем С-400, додає складнощів.

Греція, завдяки своїм островам в Егейському морі, зокрема Криті, посилила східний фланг Альянсу. В статті видання *Strathea* зазначається, що острови є важливими стратегічними об'єктами, бо викликають дуже багато дискусій, а отже є важливими пунктами для розвідки та координації операцій у східному Середземномор'ї.⁹

6 Див. 1

7 Ana Sayfa » DergiPark. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/817167>.

8 Turkey, Russia control Black Sea. GIS Reports. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/black-sea-russia-turkey/>.

9 Greece-Turkey Geopolitical Competition in the Aegean Islands - Strathea. *Strathea*. URL: <https://strathea.com/greece-turkey-geopolitical-competition-in-the-aegean-islands/>.

Цей факт підкреслює, що вступ Греції в 1952 році був зумовлений не лише її близькістю до Балкан, де зберігався радянський вплив, а й можливістю контролювати морські шляхи.¹⁰

На мою думку, роль Греції зросла після розпаду Югославії, коли стабілізація Балкан стала пріоритетом НАТО. Це підтверджується розширенням Альянсу на Албанію в 2009 році та Північну Македонію в 2020 році, що завершило інтеграцію Західних Балкан.

Варто також згадати про Португалію. Хоч вона знаходиться на західному краю Європи, але її контроль над Азорськими островами зробив її важливою для трансатлантичної логістики НАТО — зокрема для забезпечення зв'язку між Північною Америкою та Європою. Іспанія, приєднавшись у 1982 році, посилила західний фланг завдяки базам у Роті та Мороні, які використовувалися для трансатлантичних місій. *«En el sur de Andalucía se hallan la base aeronaval de Rota (Cádiz) y la base aérea de Morón de la Frontera (Sevilla). Su privilegiada posición en el extremo meridional de la fachada atlántica española, cerca del estrecho de Gibraltar y de nuestras plazas de soberanía en el norte de África, les proporcionan un enorme valor estratégico que, en muchos casos, parece pasar desapercibido para la opinión pública andaluza.»*¹¹

Після детальнішого ознайомлення з джерелами, можу впевнено заявити, що ці країни не лише розширили географічний охоплення НАТО, а й створили зв'язок між європейськими та атлантичними інтересами, що стало важливим у

10Г. ОСАДЦА ГРЕЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА ОБОРОННА ДОКТРИНА. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/8177/1/ГРЕЦЬКА%20НАЦІОНАЛЬНА%20ОБОРОННА%20ДОКТРИНА.pdf>. с.213

11Las bases de Rota y Morón y su relevancia estratégica para España. Atalayar. URL: <https://www.atalayar.com/opinion/mario-guillermo-roman-rocio-vales-calderon-guillem-colom-piella-ieee/las-bases-de-rota-y-moron-y-su-relevancia-estrategica-para-espana/20220418130335136389.html>.

контексті Холодної війни та залишається актуальним для сучасних операцій, таких як патрулювання Атлантики.

Холодна війна стала каталізатором геополітичного значення Південної Європи. У монграфії А. В. Тумашова описано, як радянська загроза змусила НАТО зміцнити південний фланг через розміщення сил в Італії, Греції та Туреччині та інших країнах Європи.¹²

Тиск СРСР на західні країни дозволив набагато прискорити інтеграцію регіону до новостворення альянсу, адже саме потреба в стримуванні стала рушійною силою. У постбіполярний період значення Південної Європи зросло через її близькість до зон нестабільності, таких як Північна Африка та Близький Схід. Стаття на офіційному сайті НАТО в котрій раз підкреслює, що сучасні операції в Середземномор'ї, спрямовані на боротьбу з тероризмом і кіберзагрозами, спираються на інфраструктуру країн регіону.¹³

Проте геополітична вага регіону не була безпроблемною. Напруженість між Грецією та Туреччиною через Кіпрське питання, ускладнювала координацію в НАТО. Економічні труднощі в Іспанії та Португалії в 1970-х роках також обмежували їхній внесок у перші десятиліття. На мою думку, ці виклики лише підкреслюють стратегічну необхідність регіону, адже НАТО змушене було долати внутрішні суперечності заради спільних цілей. Наприклад, вступ Албанії та Північної Македонії, описаний на офіційних сторінках НАТО, показує, як Альянс адаптувався до нових геополітичних реалій, стабілізуючи Балкани після югославських конфліктів.¹⁴

12А.В.Тумашов "ХОЛОДНА ВІЙНА" І ЇЇ НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ НА МІЖНАРОДНУ АТМОСФЕРУ В 60–80 РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ. 2000р. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/89e1e0d6-a3f6-42c2-9f0a-653b4ba8c5f6/content> с.118

13Operation Sea Guardian. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm.

Отже, геополітичне значення Південної Європи для НАТО полягає в її контролі над Середземним морем, протоками та Атлантикою, а також у ролі стримування загроз і стабілізації регіону. Цей регіон був і залишається невід'ємною частиною стратегії Альянсу, адаптуючись до викликів Холодної війни та сучасності.

2.2. Процес вступу Греції, Італії, Португалії та Іспанії до НАТО

Процес вступу Італії, Греції, Португалії та Іспанії до НАТО є яскравим прикладом того, як геополітичні імперативи, внутрішньополітичні реалії та стратегічні інтереси Заходу формували розширення Альянсу в період становлення Холодної війни та після неї. Кожна з цих країн приєдналася до НАТО в різний час — від 1949 року (Італія, Португалія) до 1952 року (Греція) і 1982 року (Іспанія) — і за різних умов, що відображає еволюцію стратегії Альянсу від початкового формування до зміцнення південного флангу. Аналіз джерел дозволяє детально простежити хронологію, мотивацію, виклики та довгострокові наслідки цього процесу, тоді як глибші роздуми розкривають його значення для країн і НАТО. Вступ цих держав не лише зміцнив колективну безпеку, а й став каталізатором їхньої політичної, економічної та військової трансформації, що має значення для розуміння сучасної ролі Південної Європи в Альянсі.

Італія

Італія стала однією з дванадцяти країн-засновниць НАТО, підписавши Північноатлантичний договір 4 квітня 1949 року в Вашингтоні. Її вступ був частиною стратегії стримування СРСР у Західній Європі, де Італія розглядалася як ключовий елемент через своє центральне розташування в Середземномор'ї. Географічно Італія забезпечувала контроль над морськими

14Moisiu A. NATO Review - The Albanian dream. *NATO Review*.

URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2004/01/01/the-albanian-dream/index.html>.

шляхами, які з'єднували Європу з Близьким Сходом і Північною Африкою, що було критично важливим для економічних і військових інтересів Заходу. Посібник від МОН України підкреслює, що американські бази, такі як Сігонелла на Сицилії, стали основою для операцій Альянсу, що вимагало від Італії швидкої інтеграції до військових стандартів НАТО.¹⁵

Підсумовуючи вищесказане, вступ Італії до НАТО мав глибший політичний вимір. Після Другої світової війни країна перебувала в стані економічної розрухи, а комуністична партія Італії, одна з найсильніших у Західній Європі, загрожувала внутрішній стабільності. Уряд Альчіде Де Гаспері, підтримуючи західну орієнтацію, бачив у НАТО не лише військову, а й ідеологічну протизагроз радянському впливу. Аналізуючи джерела, я вважаю, що вибір на користь Альянсу був стратегічним кроком для закріплення Італії в демократичному блоці, що допомогло стабілізувати її політичну систему. Однак економічна слабкість і внутрішні соціальні напруження ускладнювали цей процес. Наприклад, розміщення американських військ викликало протести лівих сил, що створювало політичний тиск на уряд.

Розмірковуючи далі, можна припустити, що вступ Італії до НАТО мав і довгострокові наслідки. Участь в Альянсі сприяла модернізації італійських збройних сил, залученню американської військової допомоги через план Маршалла та інтеграції до західних економічних структур. Це не лише зміцнило обороноздатність, а й відкрило двері для економічного відновлення. Проте я вважаю, що залежність від США в перші роки членства обмежувала стратегічну автономію Італії, що стало предметом дебатів у 1950–1960-х роках. Порівнюючи Італію з іншими країнами-засновницями, як-от Франція, можна зазначити, що її менш амбітна зовнішня політика дозволила уникнути

15 Monteleone D. Basi NATO in Sicilia: Sigonella, tra storia e controllo planetario. *Eco Internazionale*. URL: <https://ecointernazionale.com/2022/03/basi-nato-sicilia-sigonella-storia-controllo-planetario/>.

конфліктів із НАТО, але водночас зробила її менш впливовою у формуванні стратегії Альянсу.

Португалія

Португалія, як і Італія, увійшла до НАТО в 1949 році як країна-засновник, попри авторитарний режим Антоніу Салазара. Її вступ був зумовлений стратегічним розташуванням на Атлантичному узбережжі та контролем над Азорськими островами, які стали ключовою базою для операцій Альянсу.

Тому партнерство США з Португалією та Азорськими островами не слід сприймати як належне, а також не слід сприймати поле Лажеш як пережиток холодної війни. Натомість, американські політики повинні оцінити цінність поля Лажеш зі стратегічної точки зору, визнаючи його незмінне значення сьогодні, одночасно дивлячись на горизонти через 20-30 років. Сьогодні поле Лажеш виконує корисну роль форпосту для спостереження за діяльністю російського флоту, а також забезпечує стійкість американських військових у разі воєнних дій з Росією на європейському театрі військових дій. Присутність США в Лажеш також виступає бар'єром для значної участі Китаю на Азорських островах і, ймовірно, виявиться перевагою, яка краще позиціонує інтереси національної безпеки США в нашій довгостроковій конкуренції з Китаєм.¹⁶

На мою думку, включення Португалії до НАТО є одним із найцікавіших прикладів прагматизму Альянсу в період Холодної війни. На відміну від демократичних країн-засновниць, Португалія під керівництвом Салазара мала авторитарний режим, що суперечило декларованим цінностям НАТО. Однак її геополітична цінність переважила ідеологічні розбіжності. Аналізуючи джерела, я вважаю, що Азорські острови були вирішальним фактором: без них

16Lajes Field: Why This Airbase Is Important to U.S. Strategic Interests. *The Heritage Foundation*. URL: <https://www.heritage.org/global-politics/report/lajes-field-why-airbase-important-us-strategic-interests>

НАТО втратило б контроль над значною частиною Атлантики, що було неприпустимо в умовах протистояння з СРСР. Це рішення, однак, викликало критику в демократичних країнах, зокрема в США, де деякі політики вважали, що підтримка Салазара підриває моральний авторитет Альянсу.

Розмірковуючи про внутрішній контекст, варто зазначити, що вступ до НАТО мав обмежений вплив на португальське суспільство через цензуру та ізоляціонізм режиму. Економічна слабкість країни, залежність від колоніальних ресурсів і низький рівень індустріалізації ускладнювали виконання вимог Альянсу. На мою думку, Португалія отримала більше вигод від членства, ніж внесла в перші десятиліття: американська допомога та доступ до технологій НАТО сприяли модернізації флоту, але її внесок обмежувався логістичною підтримкою. Порівнюючи Португалію з Італією, можна сказати, що остання мала більший стратегічний вплив завдяки Середземномор'ю, тоді як Португалія залишалася периферійним, але незамінним елементом трансатлантичної системи. Довгостроково членство в НАТО допомогло Португалії інтегруватися до європейських структур після демократизації 1974 року, що стало важливим кроком до економічного розвитку.

Греція

Греція приєдналася до НАТО 18 лютого 1952 року разом із Туреччиною, що стало першим розширенням Альянсу. У статті в науковому віснику Ужгородського університету «Грецька національна оборонна доктрина» від Г. Осадца зазначається, що вступ був реакцією на геополітичну близькість до радянського блоку та наслідки громадянської війни 1946–1949 років, яка залишила країну економічно та політично ослабленою.¹⁷

¹⁷Див. 6

Також, у виданні *Stratheia* зазначається, що Греція посилила східний фланг завдяки базам на Криті, які стали центром для розвідки та координації в східному Середземномор'ї.¹⁸

На мою думку, вступ Греції до НАТО був складним і багатограним процесом, зумовленим як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Громадянська війна між комуністичними повстанцями та урядом, підтримуваним Заходом, залишила Грецію вразливою до зовнішнього впливу, зокрема з боку Югославії Тіто та радянського блоку. Аналізуючи джерела, я вважаю, що НАТО розглядало Грецію як форпост на Балканах, де радянська експансія могла дестабілізувати регіон. База Суда на Криті стала символом цієї ролі, забезпечуючи Альянсу плацдарм для операцій у Середземномор'ї.

Розмірковуючи глибше, варто звернути увагу на внутрішньополітичний контекст. Грецький уряд, очолюваний центристськими силами, бачив у НАТО гарантію безпеки та економічної підтримки через американську допомогу. Однак громадянська війна залишила глибокі соціальні розколи, і вступ до НАТО викликав опір лівих сил, які вбачали в Альянсі інструмент імперіалізму. На мою думку, цей опір ускладнював інтеграцію, адже уряд змушений був балансувати між зовнішніми зобов'язаннями та внутрішньою стабільністю. Порівнюючи Грецію з Італією, можна зазначити, що обидві країни мали сильний комуністичний рух, але Італія мала міцнішу економічну базу, що полегшувало її адаптацію.

Ще одним важливим аспектом було одночасне приєднання Греції та Туреччини, що створило потенційні виклики. Я вважаю, що Альянс свідомо пішов на цей ризик, адже стратегічна цінність обох країн переважала їхні суперечності. Довгостроково вступ Греції до НАТО сприяв її стабілізації, але

¹⁸Greece-Turkey Geopolitical Competition in the Aegean Islands - *Stratheia*. *Stratheia*.

URL: <https://stratheia.com/greece-turkey-geopolitical-competition-in-the-aegean-islands/>.

напруженість із Туреччиною залишалася викликом, що вимагало дипломатичних зусиль Альянсу.

Іспанія

Іспанія приєдналася до НАТО значно пізніше — 30 травня 1982 року, після тривалого періоду ізоляціонізму за режиму Франсіско Франко. Демократизація після смерті Франко в 1975 році стала ключовою передумовою для вступу, оскільки НАТО вимагало демократичних стандартів від нових членів. Документ від Фонду Конрада Аденауера підкреслює, що бази в Роті та Мороні посилили західний фланг Альянсу, забезпечивши підтримку трансатлантичних операцій.¹⁹

На мою думку, вступ Іспанії є унікальним випадком, що відображає зміну пріоритетів НАТО в 1970–1980-х роках. Під час правління Франко Іспанія залишалася ізольованою від західних структур через авторитарний режим, хоча двосторонні угоди зі США в 1953 році дозволили розміщення американських баз. Аналізуючи джерела, я вважаю, що ці угоди стали першим кроком до інтеграції, адже вони фактично інтегрували Іспанію до західної системи безпеки ще до офіційного вступу. Однак повноцінне членство стало можливим лише після демократичних реформ, які очолив король Хуан Карлос I та уряд Адольфо Суареса.

Розмірковуючи про внутрішній контекст, варто зазначити, що вступ до НАТО викликав гострі дебати в Іспанії. Соціалістична партія, очолювана Феліпе Гонсалесом, спочатку виступала проти членства, побоюючись втрати суверенітету та мілітаризації. Економічні труднощі Іспанії в 1970-х роках ускладнювали виконання вимог Альянсу. На мою думку, ці дебати відображають складність переходу від ізоляціонізму до інтеграції, адже іспанське суспільство було розділене щодо ролі країни в західному світі.

¹⁹Strategic importance of US military bases in Spain. *InSpain.news*.

URL: <https://inspain.news/strategic-importance-of-us-military-bases-in-spain/>.

Референдум 1986 року, який підтвердив членство в НАТО, став вирішальним моментом, що закріпив європейську орієнтацію Іспанії.

Якщо порівнювати Іспанію з іншими країнами, можна сказати, що її вступ був найбільш політично складним через необхідність демократизації. На відміну від Португалії, де авторитарний режим не завадив членству, Іспанія мусила пройти трансформацію, що зробило її інтеграцію більш тривалою, але й більш символічною. Довгостроково членство в НАТО сприяло економічній інтеграції Іспанії до Європи, залученню інвестицій і модернізації збройних сил. Я вважаю, що вступ Іспанії завершив формування південного флангу НАТО, створивши цілісну систему безпеки в Західній Європі.

Загальні роздуми

У всіх чотирьох країн є спільні риси, адже усі вони були зумовлені геополітичними факторами: Італія та Греція забезпечували контроль над Середземним морем, Португалія — доступ до Атлантики, Іспанія — стабільність на заході. Вступ до НАТО став способом гарантувати безпеку в умовах Холодної війни, коли радянська загроза вимагала єдиної оборони. Розширення на південь було відповіддю на спроби СРСР розширити вплив у Середземномор'ї.

На мою думку, вступ цих країн демонструє гнучкість НАТО, яке приймало держави з різними політичними системами — від демократій до авторитарних режимів — заради стратегічних цілей. Однак ця гнучкість мала свою ціну: напруженість між Грецією та Туреччиною, економічні труднощі Італії та Португалії, політичні дебати в Іспанії створювали виклики для координації. Я вважаю, що успішна інтеграція цих країн стала можливою завдяки дипломатичним зусиллям Альянсу та американській підтримці, яка компенсувала їхні слабкості.

З огляду на цей процес, можна припустити, що вступ Південної Європи до НАТО мав не лише військове, а й цивілізаційне значення. Для Італії та Греції це був шлях до демократичної стабільності, для Португалії та Іспанії — крок до європейської інтеграції. Порівнюючи цей процес із сучасним розширенням НАТО, наприклад на Балкани, я вважаю, що досвід Південної Європи став моделлю для інтеграції країн із складним історичним контекстом. У ширшій перспективі вступ цих держав зміцнив не лише НАТО, а й західний світ, створивши міцний південний фланг, який залишається актуальним у XXI столітті.

Отже, процес вступу Італії, Греції, Португалії та Іспанії до НАТО був складним і багатогранним, зумовленим геополітичними, політичними та економічними факторами. Кожна країна внесла унікальний вклад, подолавши виклики, що забезпечило формування міцного південного флангу Альянсу та їхню інтеграцію до західної системи безпеки.

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВІЙСЬКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ КРАЇН ПІВДЕННОЇ ЄВРОПИ

3.1. Організаційні зміни у збройних силах під впливом НАТО

Організаційні зміни у збройних силах країн Південної Європи після їхнього вступу до НАТО стали фундаментальним аспектом їхньої інтеграції до системи колективної безпеки Альянсу. Ці трансформації охоплювали реструктуризацію військових структур, модернізацію систем командування, уніфікацію стандартів і процедур, а також підготовку до спільних багатонаціональних операцій. Італія, Греція, Туреччина, Португалія, Іспанія, кожна у свій період і за унікальних історичних умов, адаптували свої армії до вимог НАТО, що не лише посилило їхню обороноздатність, а й зміцнило південний фланг Альянсу. Аналіз джерел дозволяє детально простежити ці процеси, оцінити їхній вплив і виклики, тоді як глибші роздуми розкривають значення реформ для регіональної стабільності та глобальної безпеки.

Італія

Італія, як одна з країн-засновниць НАТО (1949), розпочала реорганізацію збройних сил одразу після підписання Північноатлантичного договору. Стаття про NATO Rapid Deployable Corps – Italy (NRDC-Italy) зазначає, що в 2001 році Італія створила цей корпус у Мілані як високотову структуру, здатну керувати багатонаціональними операціями в умовах криз.²⁰ У 2023 році NRDC-Italy отримала статус тимчасового штабу Сил швидкого реагування (Allied Reaction Force), що підкреслює її центральну роль у стратегії НАТО. На мою думку, створення таких структур відображає амбіції Італії не лише відповідати вимогам Альянсу, а й утвердитися як лідер на південному фланзі, особливо в

20Esercito Italiano- NATO Rapid Deployable Corps - Italy (NRDC-ITA) - La storia. Wayback Machine. URL: https://web.archive.org/web/20130122005936/http://www.esercito.difesa.it/Organizzazione/Organizzazione%20Centrale/Comando%20delle%20Forze%20Operative%20Terrestri/nrdc/Pagine/la_storia.aspx.

контексті сучасних викликів, таких як нестабільність у Середземномор'ї та гібридні загрози.

Аналізуючи історичний контекст, я вважаю, що реформи Італії були зумовлені необхідністю подолати післявоєнну слабкість армії, яка постраждала від поразки в Другій світовій війні. Розміщення американських баз, таких як Сігонелла на Сицилії, вимагало швидкої адаптації до стандартів НАТО, що включало модернізацію логістики, підготовку особового складу та уніфікацію процедур. Стаття на офіційному сайті НАТО згадує, що Італія брала активну участь у операціях НАТО на Балканах у 1990-х роках, що стало можливим завдяки цим реформам.²¹

Якщо замислитися над цим процесом, інтеграція до НАТО мала не лише військове, а й політичне значення: членство в Альянсі допомогло Італії відійти від іміджу переможеної держави та закріпитися в західному блоці.

У порівнянні з іншими країнами-засновницями, такими як Франція чи Велика Британія, можна зазначити, що її реформи Італії були менш амбітними через економічні обмеження. Франція, наприклад, мала ядерний потенціал і більший вплив на стратегію НАТО, тоді як Італія зосередилася на регіональній ролі. Проте стратегічне розташування в центрі Середземного моря компенсувало ці недоліки, роблячи Італію незамінною для операцій Альянсу. Реформи Італії мали довгостроковий ефект, адже вони не лише модернізували армію, а й сприяли економічному відновленню через американську військову допомогу та залучення до спільних проєктів НАТО. Однак внутрішні політичні суперечності, зокрема вплив комуністичних партій у 1950–1960-х роках, створювали виклики, змушуючи уряд балансувати між зовнішніми зобов'язаннями та внутрішньою стабільністю.

²¹Operations and missions: past and present. NATO.

URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm.

Греція

Греція, яка приєдналася до НАТО в 1952 році разом із Туреччиною, провела масштабні організаційні реформи, щоб відповідати стандартам Альянсу. Стаття на Politico зазначає, що після громадянської війни 1946–1949 років грецькі збройні сили були реорганізовані для протидії комуністичній загрозі, з акцентом на мобільність і сумісність із структурами НАТО. Це включало створення багатонаціональних штабів на Криті, зокрема бази Суда, яка стала ключовим центром для координації операцій у східному Середземномор'ї. На мою думку, реформи Греції мали подвійну мету: зміцнення національної оборони на тлі напруженості з Туреччиною через Кіпрське питання та виконання зобов'язань перед Альянсом.

З огляду на історичний контекст, варто звернути увагу на складність реформ. Громадянська війна залишила армію роздробленою, а економічна слабкість ускладнювала модернізацію. Американська військова допомога через доктрину Трумена стала вирішальним фактором, дозволивши Греції реорганізувати командування та логістику.²²

Я вважаю, що вступ до НАТО був не лише військовим, а й політичним порятунком для Греції, бо він гарантував захист від зовнішніх загроз і внутрішньої дестабілізації. Проте політичні кризи, зокрема військовий переворот 1967 року, гальмували реформи, створюючи напруженість із партнерами по Альянсу.

Порівнюючи Грецію з Туреччиною, яка вступила одночасно, можна зазначити, що Туреччина мала більший військовий потенціал завдяки чисельності армії та стратегічному розташуванню біля Чорного моря. Греція, однак, компенсувала це географічною близькістю до Балкан і роллю в стабілізації регіону після розпаду Югославії. На мою думку, реформи Греції

²²Трумена доктрина. ВУЕ. URL: https://vue.gov.ua/Трумена_доктрина.

мали довгостроковий ефект: база Суда стала основою для операцій НАТО, таких як місія в Лівії 2011 року, а участь у миротворчих місіях на Балканах посилила її статус у Альянсі. Розмірковуючи, я вважаю, що напруженість із Туреччиною стала як викликом, так і стимулом для реформ, адже Греція змушена була постійно вдосконалювати армію, щоб зберегти баланс у регіоні.

Туреччина

Хоча Туреччина не відноситься до країн Південної Європи, але через пов'язаність історичних подій, такі як революція на Кіпрі, що вплинуло на тодішні рішення Греції щодо членства в Альянсі, контроль над протоками, географічну і політичну посередність між Європою та країнами Сходу, маю за доречне зазначити цю країну у дослідженні.

Туреччина, член НАТО з 1952 року, провела реструктуризацію збройних сил, щоб відповідати стандартам Альянсу та зміцнити свою роль як буфера проти радянського блоку. Стаття на Turkey Analyst підкреслює, що в 2000-х роках Туреччина модернізувала армію через американську технічну допомогу, створивши нові командні структури та посиливши логістичні можливості.²³ Це дозволило брати участь у операціях НАТО, таких як місія ISAF в Афганістані. На мою думку, реформи Туреччини були зумовлені її унікальним геополітичним розташуванням, яке робило її незамінною для стримування СРСР і, згодом, для реагування на близькосхідні кризи.

Аналізуючи джерела, я вважаю, що реорганізація мала складний політичний контекст. Туреччина історично мала сильну армію, але її структура була орієнтована на національну оборону, а не на багатонаціональні операції. Вступ до НАТО вимагав переходу до стандартів STANAG, що включало уніфікацію зв'язку, озброєння та підготовки. Туреччина стала ключовим

²³The Turkish Armed Forces Restructured. *The Turkey Analyst*.

URL: <https://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/566-the-turkish-armed-forces-restructured.html>.

учасником програм Альянсу, таких як «Партнерство заради миру», що полегшило інтеграцію. Розмірковуючи, я вважаю, що реформи Туреччини мали ширший ефект: вони сприяли розвитку оборонної промисловості, зокрема виробництва безпілотників Bayraktar, які стали експортним активом.

Порівнюючи Туреччину з Італією, можна зазначити, що остання мала стабільніший політичний контекст, тоді як Туреччина зіткнулася з внутрішніми викликами, зокрема спробою перевороту 2016 року, яка послабила армію через чистки. На мою думку, ці виклики підкреслюють стратегічну вагу Туреччини: попри напруженість із НАТО через закупівлю російських систем С-400, Альянс не міг ігнорувати її роль. Довгостроково реформи зміцнили позицію Туреччини як регіонального лідера, але її часткова автономія від стратегії НАТО створює дилему для Альянсу.

Португалія

Португалія, член-засновник 1949 року, адаптувала свої збройні сили для виконання завдань НАТО в Атлантичному регіоні. Стаття на Novidades згадує реорганізацію військово-морських сил для участі в операціях Альянсу, зокрема через базу на Азорських островах, яка стала ключовою для трансатлантичних місій.²⁴

На мою думку, реформи Португалії були обмеженими через авторитарний режим Антоніу Салазара (1932–1968) та економічну слабкість, але її географічне розташування зробило її незамінною для НАТО.

Розмірковуючи про історичний контекст, я вважаю, що Португалія отримала більше вигод від членства, ніж внесла в перші десятиліття.

²⁴“The Azores must be a bulwark of NATO and EU deterrence and aerial defense in the North Atlantic,” says Admiral António Silva Ribeiro. *Novidades News Letter*.
URL: <https://novidadesnewsletter.news/2025/02/21/the-azores-must-be-a-bulwark-of-nato-and-eu-deterrence-and-aerial-defense-in-the-north-atlantic-says-admiral-antonio-silva-ribeiro/>.

Американська допомога через план Маршалла та доступ до технологій НАТО дозволили модернізувати флот і авіацію, але економічна залежність від колоніальних ресурсів обмежувала масштаб реформ. Загальний обсяг інформації з джерел дає розуміння, що Португалія брала участь у спільних навчаннях, що сприяло уніфікації стандартів. Порівнюючи Португалію з Іспанією, яка вступила пізніше, можна сказати, що остання мала більший економічний потенціал, але Португалія виграла від раннього членства. На мою думку, реформи Португалії після демократизації 1974 року стали більш амбітними, сприяючи інтеграції до європейських структур.

Іспанія

Іспанія, яка приєдналася до НАТО в 1982 році, провела реформи після переходу до демократії. Стаття на офіційному сайті ВМС США згадує реструктуризацію збройних сил, зокрема інтеграцію баз у Роті до системи командування НАТО.²⁵

Ці зміни були частиною ширшої трансформації, що поєднувала демократизацію та інтеграцію до Заходу. З огляду на інформацію з джерел, реформи Іспанії були ускладнені економічними труднощами 1970-х років і внутрішніми дебатами про членство.

Порівнюючи Іспанію з Грецією, можна зазначити, що остання мала більш термінову потребу в реформах через регіональні загрози, тоді як Іспанія зосередилася на європейській інтеграції. Розмірковуючи, я вважаю, що реформи Іспанії мали символічне значення: вони завершили формування південного флангу НАТО в Західній Європі, зміцнивши трансатлантичний зв'язок.

Загальні роздуми

²⁵Welcome to Naval Station Rota. *America's Navy*.

URL: <https://cnreurafcent.cnmc.navy.mil/Installations/NAVSTA-Rota/>.

Організаційні зміни у збройних силах країн Південної Європи мали спільні риси: уніфікація стандартів, створення багатонаціональних штабів і підвищення мобільності. Стаття про прагнення до членства в НАТО зазначає, що ці реформи були обов'язковими для інтеграції.²⁶ На мою думку, успішна трансформація не лише посилала обороноздатність країн, а й зміцнила південний фланг НАТО, зробивши його більш гнучким і готовим до сучасних викликів, таких як кіберзагрози та тероризм. Порівнюючи країни, можна сказати, що Італія та Туреччина мали найбільший вплив завдяки ресурсам.

Отже, організаційні зміни у збройних силах країн Південної Європи під впливом НАТО стали основою їхньої інтеграції до Альянсу, зміцнивши регіональну та глобальну безпеку.

3.2. Реформи оборонного бюджету та економічна співпраця з НАТО

Реформи оборонного бюджету та економічна співпраця з НАТО стали ключовими складовими військової трансформації країн Південної Європи, дозволяючи їм відповідати стандартам Альянсу, зокрема цілі 2% ВВП на оборону, і посилювати колективну безпеку. Ці процеси передбачали збільшення витрат, модернізацію техніки, розвиток оборонної промисловості та участь у спільних економічних проєктах. Італія, Греція, Португалія, Іспанія, Туреччина, кожна зі своїм економічним і політичним контекстом, реформували фінансові підходи до оборони, що мало значний вплив на їхню інтеграцію до НАТО. Через різні підходи до змін, розкривається особливості цих реформ, тоді як додаткові факти, не зазначені в джерелах, підкреслюють їхній ширший економічний і соціальний ефект.

Італія

²⁶Relations with Montenegro. NATO.

URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49736.htm.

Італія, як член-засновник НАТО, зіткнулася з необхідністю балансувати між економічними обмеженнями та вимогами Альянсу щодо оборонних витрат. Стаття на сайті Atlantic Council зазначає, що в 2023 році Італія витрачала близько 1,5% ВВП на оборону, але розробила плани поступового збільшення бюджету, зокрема через інвестиції в кібербезпеку, модернізацію флоту та авіацію. Стаття на Decode39 додає, що Італія розглядає амбітну пропозицію «НАТО-3» (3% ВВП на оборону), що відображає її прагнення посилити внесок у колективну безпеку.²⁷ Цілком ймовірно, ці реформи свідчать про стратегічне бачення Італії як лідера на південному фланзі, хоча економічна стагнація та високий державний борг ускладнюють швидке зростання витрат.

Реформи оборонного бюджету Італії, аналізуючи історичний контекст, були тісно пов'язані з її повоєнним відновленням. У 1950–1960-х роках американська допомога через план Маршалла дозволила Італії інвестувати в армію, але пріоритет віддавався економічному розвитку. В 2000-х роках Італія зосередилася на розвитку оборонної промисловості, зокрема компанії Leonardo, яка виробляє гелікоптери та системи ППО. Такі інвестиції мали комплексний ефект, бо вони одночасно зміцнювали обороноздатність країни та сприяли створенню нових робочих місць, що позитивно впливало на економічну стабільність.

Порівнюючи Італію з іншими членами НАТО, такими як Німеччина, можна зазначити, що остання мала більший економічний потенціал, але Італія компенсувала це стратегічним розташуванням і участю в операціях, таких як «Sea Guardian». На мою думку, економічна співпраця з НАТО через спільні проєкти, наприклад модернізацію баз у Сігонеллі, дозволила Італії залучати іноземні інвестиції, що посилює її економіку. Проте внутрішні політичні

²⁷How Italy views NATO's 3% proposal - Decode39. *Decode39*.

URL: <https://decode39.com/9773/how-italy-views-nato-3-proposal/>.

розбіжності, зокрема між популістськими партіями, створюють виклики для стабільного фінансування оборони. Додаткові факти: Італія активно співпрацює з НАТО через виробництво фрегатів класу FREMM, які використовуються в операціях Альянсу та експортуються, що сприяє економічному зростанню.

Греція

Греція, член НАТО з 1952 року, демонструє унікальний підхід до реформ оборонного бюджету, зумовлений як вимогами Альянсу, так і регіональними загрозами. Стаття на The Defense Post повідомляє, що в 2025 році Греція виділила рекордні 2,7 мільярда доларів на оборону, перевищивши ціль 2% ВВП.²⁸

Це підтверджується матеріалом на Courthouse News, який описує програму «Щит Ахілла», спрямовану на закупівлю винищувачів F-35, дронів і модернізацію флоту.²⁹

Інвестиції в 2,8 мільярда доларів є частиною стратегії прем'єр-міністра Кіріакоса Міцотакіса для зміцнення обороноздатності на тлі напруженості з Туреччиною. На мою думку, ці реформи відображають прагнення Греції не лише відповідати стандартам НАТО, а й посилити національну безпеку в Егейському регіоні.

Це дозволяє зробити висновок, що реформи Греції мають глибоке історичне підґрунтя. Економічна криза 2008 року послабила країну, змусивши скорочувати витрати, але зростання регіональних загроз, зокрема через Кіпрське питання, змусило уряд переглянути пріоритети. Звернувшись до

²⁸Greece to Spend Big on 'Historic' Military Shake Up. *The Defense Post*.

URL: <https://thedefensepost.com/2025/04/02/greece-historic-military-spend/>.

²⁹Greece to spend \$27 billion in 'drastic' defense overhaul. *Courthouse News Service*.

URL: <https://www.courthousenews.com/greece-to-spend-27-billion-in-drastic-defense-overhaul/>.

попередніх підтем, де йшла мова за Грецію, можна зрозуміти, що Афіни отримували підтримку НАТО через програми навчання та модернізації. Джерела свідчать про те, що високі оборонні витрати є політичним сигналом як для Туреччини, так і для партнерів по Альянсу, демонструючи готовність Греції до активної ролі. Проте економічний тиск, зокрема необхідність балансувати між соціальними програмами та обороною, створює виклики.

Порівнюючи Грецію з Іспанією, можна сказати, що остання мала більший економічний потенціал, але Греція переважає за інтенсивністю реформ через регіональні загрози. На мою думку, економічна співпраця з НАТО, зокрема через спільні навчання, такі як «Defender Europe», сприяла залученню інвестицій у військову інфраструктуру, наприклад базу Суда. Довгостроково ці реформи зміцнили позицію Греції в Альянсі, але їхня стійкість залежить від економічної стабільності. Додаткові факти: Навчання «Defender Europe» приваблюють іноземні інвестиції до Криту, сприяючи розвитку місцевої економіки.

Португалія

Португалія, член-засновник 1949 року, історично мала обмежені оборонні бюджети через економічні виклики. Стаття на Reuters зазначає, що в 2024 році Португалія запропонувала спільне фінансування оборони в ЄС, щоб досягти цілі 2% ВВП до 2025 року.³⁰ Офіційний сайт уряду Португалії підтверджує, що після цього витрати стануть базовими для майбутніх бюджетів.³¹ Ці реформи включають модернізацію військово-морських сил і участь у програмах НАТО з кібербезпеки. На мою думку, ініціативи Португалії відображають її

³⁰Portugal calls for joint EU funding for defence spending. *Reuters*.

URL: <https://www.reuters.com/world/europe/portugal-calls-joint-eu-funding-defence-spending-2024-12-09/>.

³¹Once 2% of GDP is allocated to Defence, this will become the basis from then on. *Governo da República Portuguesa*. URL: <https://www.portugal.gov.pt/en/gc23/communication/news-item?i=once-2-of-gdp-is-allocated-to-defence-this-will-become-the-basis-from-then-on>.

прагнення посилити роль у трансатлантичній безпеці, хоча економічна залежність від ЄС ускладнює швидке зростання витрат.

Події тих років показують, що зміни в Португалії були обмеженими в перші десятиліття через авторитарний режим Салазара та колоніальні війни. Демократизація 1974 року відкрила можливості для інтеграції, але економічна слабкість залишалася перешкодою. Стаття в журналі *Perspectives on Global Development and Technology* згадує, що Португалія отримувала підтримку НАТО через програми модернізації. Розмірковуючи, я вважаю, що економічна співпраця з НАТО, зокрема через розміщення баз на Азорських островах, мала значний вплив: ці бази не лише зміцнили трансатлантичну безпеку, а й привабили інвестиції в регіональну інфраструктуру.

Ситуація в Португалії та Італії демонструє, що остання мала більший економічний і військовий потенціал, але Португалія компенсувала це географічною роллю. На мою думку, реформи Португалії є прикладом того, як мала країна може посилити свій внесок через стратегічне розташування. Додаткові факти: Базис на Азорських островах сприяють розвитку туризму та логістики, створюючи економічні вигоди.

Іспанія

Іспанія, член НАТО з 1982 року, довго відставала від цілі 2% ВВП. Стаття в *The Economist* підкреслює, що в 2023 році Іспанія витратила лише 1,2% ВВП на оборону.³² Проте Politico і Reuters повідомляють, що у 2025 році уряд Педро Санчеса планує досягти 2% через інвестиції в кібербезпеку та модернізацію

³²The Economist. Spain's terrible record on defence spending. *The Economist*.

URL: <https://www.economist.com/europe/2025/03/13/spains-terrible-record-on-defence-spending>.

баз, таких як Рота.³³³⁴ На мою думку, ці реформи є відповіддю на тиск НАТО та нові загрози, але політичні розбіжності гальмують прогрес.

Як на мене, реформи Іспанії мають історичне підґрунтя так як після ізоляціонізму Франко країна прагнула інтеграції до Заходу. Відповідно, Іспанія отримувала підтримку НАТО через програми модернізації. Порівнюючи Іспанію з Грецією, можна сказати, що остання мала більшу мотивацію через регіональні загрози, тоді як Іспанія зосередилася на європейській інтеграції. Також можна додати, що виробництво систем ППО зміцнює економіку через експорт.

Туреччина

Туреччина стабільно витрачає 1,8–2% ВВП на оборону, інвестуючи в безпілотники Bayraktar. На мою думку, вона використовує НАТО для просування промисловості, попри напруженість через С-400. Також проєкти з кібербезпеки залучають технології.

Загальні роздуми

Реформи оборонного бюджету та економічна співпраця з НАТО зміцнили позиції країн Південної Європи, але економічні та політичні виклики залишаються. На мою думку, ці процеси не лише посилили обороноздатність, а й сприяли економічній інтеграції, створюючи основу для стабільності.

Отже, реформи бюджету та співпраця з НАТО стали ключовими для трансформації країн Південної Європи, зміцнивши їхню роль у колективній безпеці.

33Hernández-Morales A. Spain unveils plan to meet NATO's defense spending target this year. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/spain-unveils-plan-to-meet-natos-defense-spending-target-this-year/>.

34Spain vows to meet NATO spending goal of 2% GDP in 2025. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/spain-vows-meet-nato-spending-goal-2-gdp-2025-2025-04-22/>.

РОЗДІЛ 4. РОЛЬ НАТО У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТА СТАБІЛЬНОСТІ В ПІВДЕННІЙ ЄВРОПІ

4.1. Участь країн Південної Європи у миротворчих місіях НАТО

Миротворчі місії НАТО є одним із ключових механізмів Альянсу для забезпечення міжнародної безпеки, стабілізації конфліктних регіонів і підтримки демократичних реформ. Вони спрямовані на припинення насильства, захист цивільного населення, відновлення порядку та запобігання ескалації конфліктів. Як зазначається на офіційному сайті НАТО, ці місії базуються на принципах багатонаціональної співпраці, консенсусу та мандатах Ради Безпеки ООН, що забезпечує їхню легітимність і ефективність.

³⁵ Для країн Південної Європи — Італії, Греції, Португалії, Іспанії, Туреччини — участь у миротворчих операціях стала не лише виконанням зобов'язань перед НАТО, а й можливістю посилити власну обороноздатність, міжнародний авторитет і регіональну стабільність. Аналіз джерел дозволяє детально простежити внесок цих країн, оцінити їхні мотиви, виклики та вплив, тоді як глибші роздуми розкривають значення їхньої участі для безпеки Південної Європи та світу.

Миротворчі місії НАТО охоплюють широкий спектр завдань: від стабілізаційних операцій і гуманітарної допомоги до боротьби з тероризмом і підтримки реформ у постконфліктних суспільствах.³⁶ Ключовими прикладами є операція IFOR/SFOR у Боснії і Герцеговині (1995–2004), KFOR у Косово (з 1999 року), ISAF і Resolute Support в Афганістані (2003–2021), Operation Unified Protector у Лівії (2011) та Operation Sea Guardian у Середземному морі (з 2016 року). Ці місії проводилися в регіонах, де конфлікти загрожували глобальній стабільності, зокрема на Балканах, у Середземномор'ї та на

³⁵Peace support operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004). NATO.

URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm.

³⁶Див. 32

Близькому Сході. На мою думку, миротворчі операції НАТО не лише сприяли врегулюванню конфліктів, а й стали платформою для країн Південної Європи для демонстрації їхньої відданості колективній безпеці, зміцнення військових спроможностей і залучення до міжнародної співпраці.

Огляд ключових миротворчих місій НАТО

Операція IFOR/SFOR у Боснії і Герцеговині (1995–2004) мала на меті виконання Дейтонських угод, припинення етнічних конфліктів і відновлення стабільності після Боснійської війни.³⁷ Місія KFOR у Косові (з 1999 року) зосереджувалася на захисті цивільних, роззброєнні воєнізованих груп і підтримці миротворчих зусиль ООН.³⁸ У Афганістані місія ISAF (2003–2014) боролася з талібами та тренувала афганські сили, тоді як Resolute Support (2015–2021) надавала консультативну підтримку.

Operation Unified Protector у Лівії (2011) захищала цивільних від режиму Муаммара Каддафі через повітряні удари.³⁹

Operation Sea Guardian (з 2016 року) протидіє тероризму, контрабанді та нелегальній міграції у Середземному морі. Документ Європейського парламенту додає, що ці місії еволюціонували від локальних стабілізаційних операцій до комплексного реагування на глобальні загрози, такі як тероризм і гібридні війни. На мою думку, географічна близькість країн Південної Європи до Балкан і Середземномор'я зробила їхній внесок у ці місії особливо цінним, що підкреслює їхню стратегічну роль у НАТО.

³⁷Peace support operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004). NATO.

URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm.

³⁸European Parliament. NATO Operations and Missions (Операції та місії НАТО). – URL:

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede200312natooperationsmissions_/sede200312natooperationsmissions_en.pdf. с. 2

³⁹NATO and Libya (February - October 2011). NATO.

URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm.

Італія

Італія, як член-засновник НАТО (1949), відіграла провідну роль у миротворчих місіях Альянсу, демонструючи значний військовий і дипломатичний внесок. Стаття на Atlantic Council зазначає, що Італія брала активну участь у KFOR у Косові, IFOR/SFOR у Боснії, ISAF і Resolute Support в Афганістані, а також Operation Unified Protector у Лівії. У Косові італійські війська керували багатонаціональним сектором, забезпечуючи безпеку, гуманітарну допомогу та підтримку місцевих інституцій. В Афганістані Італія відповідала за регіон Герат, де її контингент тренував афганські сили безпеки, а також надавав медичну та логістичну підтримку. На мою думку, участь Італії відображає її амбіції бути регіональним лідером, використовуючи миротворчі місії для зміцнення міжнародного авторитету та впливу в НАТО.

Аналізуючи історичний контекст, я вважаю, що внесок Італії був зумовлений її географічним розташуванням у центрі Середземного моря, що робило її ключовим гравцем у операціях на Балканах і в Північній Африці. Стаття на AP News підкреслює, що Італія співпрацювала з Албанією, передаючи військові кораблі для патрулювання в рамках Operation Sea Guardian, що посилило безпеку в Адріатиці. Участь Італії в миротворчих місіях сприяла модернізації її збройних сил через американську технічну допомогу. Підсумовуючи вищезазначене, я вважаю, що миротворчі місії мали ширший ефект, вони не лише зміцнили обороноздатність Італії, а й сприяли розвитку її оборонної промисловості, зокрема компанії Leonardo, яка постачала техніку для операцій НАТО.

Порівнюючи Італію з іншими країнами, такими як Туреччина, можна зазначити, що Італія мала менший військовий потенціал, але її стабільний політичний контекст і дипломатична активність дозволили їй відігравати провідну роль. На мою думку, миротворчі місії стали для Італії інструментом подолання іміджу переможеної держави після Другої світової війни,

закріпивши її як надійного партнера Заходу. Проте високі витрати на місії викликали критику в італійському суспільстві, де соціальні програми часто вважалися пріоритетнішими. Довгостроково участь Італії в миротворчих операціях зміцнила її позицію в НАТО, але вимагала постійного балансування між внутрішніми та зовнішніми пріоритетами. Наприклад, її лідерство в KFOR підкреслило здатність Італії координувати багатонаціональні сили, що стало важливим для її статусу в Альянсі.

Греція

Греція, яка приєдналася до НАТО в 1952 році, брала активну участь у миротворчих місіях, зокрема на Балканах, через свою географічну близькість і регіональну експертизу. Стаття на Atlantic Council зазначає, що Греція надала війська для KFOR у Косові, де її контингент відповідав за патрулювання, захист цивільних і підтримку гуманітарних зусиль.⁴⁰ Стаття на сайті НАТО додає, що Греція також брала участь у IFOR/SFOR у Боснії, надаючи логістичну підтримку та медичні підрозділи. На мою думку, миротворчі зусилля Греції мали подвійну мету: зміцнення стабільності на Балканах, що було критично важливим для її власної безпеки, та демонстрація відданості НАТО на тлі напруженості з Туреччиною через Кіпрське питання.

Розмірковуючи про історичний контекст, я вважаю, що участь Греції була ускладнена внутрішньою нестабільністю після громадянської війни 1946–1949 років і економічною кризою 2008 року. Греція використовувала миротворчі місії як спосіб інтеграції до західних структур, отримуючи підтримку для модернізації армії. Аналізуючи джерела, я вважаю, що участь у KFOR і SFOR дозволила Греції уніфікувати стандарти, зокрема через навчання за стандартами STANAG, і підвищити професіоналізацію військ. Наприклад,

⁴⁰NATO allies contribute to a variety of missions. Here's a look at how each country chips in. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/nato-allies-contribute-to-a-variety-of-missions-heres-a-look-at-how-each-country-chips-in/>.

база Суда на Криті стала логістичним центром для операцій на Балканах, що підкреслило стратегічну роль Греції.

Порівнюючи Грецію з Італією, можна зазначити, що Італія мала більший ресурсний потенціал і ширший спектр участі, тоді як Греція зосередилася на регіональних операціях. На мою думку, миротворчі місії посилили позицію Греції в Альянсі, але її внесок обмежувався через економічні виклики та необхідність балансувати між національною обороною та міжнародними зобов'язаннями. Розмірковуючи, я вважаю, що участь у KFOR мала символічне значення: вона підкреслила роль Греції як стабілізуючої сили на Балканах, що було важливим у контексті її конкуренції з Туреччиною. Довгостроково ці зусилля сприяли модернізації армії, але вимагали значних ресурсів, що створювало тиск на бюджет. Наприклад, участь у миротворчих місіях дозволила Греції отримати доступ до програм НАТО з підготовки, що посилило її обороноздатність.

Португалія

Португалія, член-засновник НАТО (1949), брала участь у миротворчих місіях, хоча її внесок був меншим через обмежені економічні та військові ресурси. Стаття на Atlantic Council зазначає, що Португалія надала війська для KFOR у Косові та ISAF в Афганістані, зосередившись на логістичній підтримці, медичних підрозділах і підготовці місцевих сил.⁴¹ На мою думку, участь Португалії відображає її прагнення виконувати зобов'язання перед Альянсом, попри обмежені можливості, використовуючи географічне розташування як ключовий актив.

Аналізуючи історичний контекст, я вважаю, що внесок Португалії був обмежений через авторитарний режим Антоніу Салазара (1932–1968) і колоніальні війни, які виснажували ресурси. Демократизація 1974 року

⁴¹Див. 38

відкрила можливості для активнішої участі, але економічна слабкість залишалася перешкодою. Посібник від МОН України згадує, що Португалія отримувала підтримку НАТО для модернізації флоту, що полегшило її участь у Operation Sea Guardian . Розмірковуючи, я вважаю, що миротворчі місії мали для Португалії не лише військове, а й економічне значення: участь у KFOR і ISAF сприяла залученню американської технічної допомоги та інвестицій у військову інфраструктуру.

Порівнюючи Португалію з Іспанією, можна зазначити, що остання мала більший військовий потенціал, але Португалія компенсувала це стратегічною роллю в Атлантиці. На мою думку, миротворчі місії стали для Португалії способом інтеграції до європейських структур після демократизації, що посилило її економічний розвиток. Довгостроково участь у KFOR і ISAF підвищила професіоналізацію армії, але вимагала балансування між внутрішніми потребами та міжнародними зобов'язаннями. Наприклад, логістична підтримка через Азорські острови підкреслила незамінність Португалії для трансатлантичних операцій.

Іспанія

Іспанія, яка приєдналася до НАТО в 1982 році, активно брала участь у миротворчих місіях після демократизації. Стаття Atlantic Council підкреслює, що Іспанія надала війська для KFOR у Косові, ISAF в Афганістані та Operation Unified Protector у Лівії, а також брала участь у Operation Sea Guardian. Наприклад, в Афганістані іспанські війська відповідали за провінцію Бадгіс, де вони тренували афганські сили та надавали гуманітарну допомогу. На мою думку, участь Іспанії відображає її прагнення інтегруватися до Заходу після ізоляціонізму Франко, використовуючи миротворчі місії для зміцнення міжнародного статусу.

Розмірковуючи про контекст, я вважаю, що внесок Іспанії був ускладнений внутрішніми дебатами про членство в НАТО, які тривали до

референдуму 1986 року. Економічні труднощі 1970-х років обмежували можливості Іспанії, але підтримка НАТО через програми модернізації полегшила її участь. Я вважаю, що бази в Роті та Мороні стали ключовими для операцій, таких як Unified Protector, що підкреслило стратегічну роль Іспанії. Порівнюючи Іспанію з Грецією, можна сказати, що остання мала більшу мотивацію через регіональні загрози, тоді як Іспанія зосередилася на європейській інтеграції.

На мою думку, миротворчі місії мали для Іспанії символічне значення: вони закріпили її як демократичну державу, готову брати на себе глобальні зобов'язання. Довгостроково участь у KFOR і ISAF сприяла модернізації армії, але викликала критику через високі витрати. Наприклад, іспанські війська в Косові отримали досвід багатонаціональної координації, що посилювало їхню готовність до майбутніх операцій.

Туреччина

Туреччина, член НАТО з 1952 року, відіграла значну роль у миротворчих місіях завдяки своїй великій армії та стратегічному розташуванню. Туреччина брала участь у KFOR, ISAF і Resolute Support, надаючи війська, авіацію та логістичну підтримку. В Афганістані турецькі війська відповідали за Кабул, де вони тренували афганські сили та забезпечували безпеку. На мою думку, участь Туреччини відображає її амбіції бути регіональним лідером, використовуючи миротворчі місії для просування власних інтересів.

Аналізуючи джерела, я вважаю, що внесок Туреччини був зумовлений її роллю як буфера між Європою та Близьким Сходом. Туреччина бачила миротворчі місії як спосіб зміцнення зв'язків із Заходом. Розмірковуючи, я вважаю, що участь у ISAF мала для Туреччини політичне значення, вона демонструвала її відданість НАТО, попри напруженість через закупівлю С-400 та невизначенність у зовнішній політиці. Порівнюючи Туреччину з Італією,

можна зазначити, що Туреччина мала більший військовий потенціал, але її політична нестабільність створювала виклики.

На мою думку, миротворчі місії сприяли розвитку турецької оборонної промисловості, зокрема виробництва безпілотників, які використовувалися в операціях НАТО. Довгостроково участь Туреччини зміцнила її позицію в Альянсі, але вимагала дипломатичних зусиль для подолання розбіжностей із партнерами.

Загальні

роздуми

Участь країн Південної Європи в миротворчих місіях НАТО мала спільні риси: прагнення виконати зобов'язання, зміцнити обороноздатність і підвищити міжнародний статус. Ці місії стали для країн способом інтеграції до західних структур. Моє бачення, що миротворчі операції не лише посилили південний фланг НАТО, а й сприяли економічному розвитку через залучення інвестицій і технологій. Порівнюючи такі країни як Італія і Туреччина, то вони виділяються масштабами внеску.

Розмірковуючи, я вважаю, що участь у миротворчих місіях мала для країн Південної Європи політичне, військове та економічне значення. Для Італії та Іспанії це був спосіб закріпити демократичну ідентичність, для Греції та Туреччини — зміцнити регіональний вплив, для Португалії — інтегруватися до Заходу. Викликами були економічні обмеження, політична нестабільність і внутрішній опір, але підтримка НАТО компенсувала ці недоліки. У ширшій перспективі миротворчі місії підкреслили стратегічну роль Південної Європи в Альянсі, створивши міцну основу для безпеки.

Отже, участь країн Південної Європи у миротворчих місіях НАТО зміцнила їхню обороноздатність, міжнародний авторитет і регіональну стабільність, ставши важливим елементом колективної безпеки Альянсу.

4.2. Виклики та перспективи співпраці країн Південної Європи з НАТО

Країни Південної Європи — Італія, Греція, Португалія, Іспанія — є важливими членами НАТО, але їхня співпраця з Альянсом супроводжується як значними викликами, так і багатообіцяючими перспективами. Економічні обмеження, політична нестабільність, соціокультурні особливості та зовнішні виклики створюють перешкоди для повноцінної інтеграції цих країн у структури Альянсу. Водночас їхнє стратегічне розташування, потенціал для технологічного розвитку, можливості міжнародної координації та унікальний внесок у безпеку відкривають шляхи для поглиблення співпраці. Розмірковуючи над цими аспектами, можна визначити ключові проблеми та потенціал для зміцнення ролі регіону в НАТО.

Економічні виклики

Економічні обмеження є одним із найсерйозніших викликів для країн Південної Європи. Багато з цих країн, зокрема Португалія, Іспанія та Греція, переживали фінансові кризи, які змушували уряди скорочувати витрати на оборону на користь соціальних чи економічних програм. Наприклад, після глобальної фінансової кризи 2008 року Греція зіткнулася з глибокою рецесією, що призвела до значного скорочення оборонного бюджету, попри її стратегічну важливість для НАТО. Аналогічно, Іспанія та Португалія тривалий час не могли досягти цільового показника Альянсу у 2% ВВП на військові потреби через необхідність вирішувати внутрішні економічні проблеми, такі як безробіття чи відновлення інфраструктури. Навіть Італія, яка є економічно сильнішою, стикається з тиском громадської думки, що вимагає пріоритетності соціальних видатків. На мою думку, ця напруга між національними та міжнародними пріоритетами створює сприйняття цих країн як менш надійних партнерів у рамках НАТО, що вимагає від них додаткових зусиль для балансування зобов'язань.

Економічні виклики також впливають на здатність країн модернізувати свої збройні сили. Наприклад, якби ми розглядали такі країни як Албанія та Північна Македонія, як менш розвинені економіки, то у висновку стане зрозуміло, що вони мають обмежені ресурси для закупівлі сучасного озброєння чи інвестування в кібербезпеку. Це ускладнює їхню інтеграцію в технологічно передові операції НАТО, такі як кіберзахист чи протидія гібридним загрозам. Розмірковуючи, я вважаю, що економічна нерівність між країнами Південної Європи та їхніми північними партнерами по Альянсу створює структурну проблему, яка потребує не лише національних зусиль, а й підтримки з боку НАТО, наприклад, через спільні програми фінансування чи обмін технологіями.

Політична нестабільність

Політична нестабільність є ще однією значною перешкодою для співпраці країн Південної Європи з НАТО. У країнах Європи, досі продовжується посткомуністична трансформація та етнічні напруження, які ускладнюють формування послідовної оборонної політики. Навіть у більш розвинених країнах, таких як Італія чи Греція, часті зміни урядів чи вплив популістських рухів можуть послаблювати підтримку Альянсу. В Італії, наприклад, популістські партії періодично ставлять під сумнів доцільність участі в операціях НАТО, особливо якщо вони потребують значних фінансових чи людських ресурсів. У Греції політична поляризація, зокрема через історичні травми громадянської війни 1946–1949 років, може ускладнювати консенсус щодо зовнішньої політики.

На мою думку, політична нестабільність у регіоні вимагає від НАТО гнучкого підходу до співпраці. Альянсу необхідно враховувати внутрішні політичні реалії цих країн і розробляти механізми, які дозволять підтримувати координацію навіть у періоди криз. Наприклад, програми обміну досвідом чи

спільні навчання можуть допомогти зміцнити політичну волю до співпраці, демонструючи конкретні переваги членства в НАТО для національної безпеки.

Соціокультурні фактори

Соціокультурні фактори додають ще один вимір до викликів співпраці. У деяких країнах Південної Європи населення скептично ставиться до НАТО через історичні чи ідеологічні причини. У Греції, наприклад, пам'ять про громадянську війну та сприйняття Альянсу як інструменту західного впливу породжують недовіру серед частини суспільства. У Португалії та Іспанії, хоча суспільство загалом підтримує Альянс, періодично виникають дискусії щодо доцільності військових витрат у контексті економічних труднощів.

На мою думку, ці соціокультурні настрої вказують на необхідність активної просвітницької роботи з боку НАТО. Альянсу варто інвестувати в інформаційні кампанії, які пояснюють переваги членства, зокрема його роль у забезпеченні стабільності та економічних вигод. Наприклад, демонстрація того, як операції НАТО в Середземному морі сприяють боротьбі з нелегальною міграцією чи піратством, може переконати громадян у важливості співпраці. Крім того, залучення молоді через освітні програми чи молодіжні форуми може допомогти сформувати нове покоління, яке позитивно ставиться до Альянсу.

Зовнішні виклики

Країни Південної Європи також стикаються з зовнішніми викликами, які впливають на їхню співпрацю з НАТО. Близькість до нестабільних регіонів, таких як Північна Африка та Близький Схід, робить їх вразливими до таких загроз, як тероризм, нелегальна міграція та контрабанда. Наприклад, Італія та Греція є першими точками входу для мігрантів через Середземне море, що створює додаткове навантаження на їхні ресурси. Ці виклики вимагають від країн активної участі в операціях НАТО, таких як «Sea Guardian», але водночас

відволікають увагу від інших аспектів співпраці, таких як модернізація армії чи участь у навчаннях.

Іншим зовнішнім викликом є геополітична конкуренція. Наприклад, Греція має напружені відносини з Туреччиною, також членом НАТО, через спірні питання в Егейському морі. Ці конфлікти можуть ускладнювати координацію в рамках Альянсу, особливо в операціях, що потребують спільних зусиль. Аналогічно, в Європі досі залишається вплив країн з інших континентів, які намагаються дестабілізувати її через дезінформацію чи підтримку сепаратистських рухів. На мою думку, ці зовнішні виклики підкреслюють важливість єдності в рамках НАТО, але також вимагають від Альянсу механізмів для вирішення внутрішніх конфліктів між членами.

Перспективи співпраці

Попри численні виклики, перспективи співпраці країн Південної Європи з НАТО є багатообіцяючими завдяки їхньому стратегічному розташуванню та потенціалу для розвитку. Регіон розташований на перетині ключових морських шляхів, що робить його незамінним для операцій у Середземному морі та на Балканах. Італія та Греція мають потенціал стати провідними логістичними центрами для боротьби з тероризмом, піратством і нелегальною міграцією. Наприклад, Італія може розширити свою роль як хаб для операцій у Середземномор'ї, використовуючи бази, такі як Сігонелла. Греція, завдяки базі Суда на Криті, може посилити свою позицію як ключовий гравець у східному Середземномор'ї.

Португалія та Іспанія, завдяки доступу до Атлантичного океану, можуть відігравати більшу роль у трансатлантичних місіях. Азорські острови, що належать Португалії, є стратегічним активом для НАТО, оскільки дозволяють контролювати важливі морські шляхи. Іспанія, з базами Рота та Морон, може посилити свою роль у підтримці військово-морських операцій Альянсу. Я

вважаю, що ці країни можуть значно розширити свій внесок, якщо зможуть подолати внутрішні обмеження та скористатися геополітичними перевагами.

Технологічний розвиток відкриває нові можливості для співпраці. Модернізація збройних сил, зокрема в Італії та Іспанії, може підвищити їхню ефективність у таких сферах, як кібербезпека, безпілотні технології чи розвідка. Наприклад, Італія має потенціал для розвитку кібероперацій, що є критично важливим у контексті гібридних загроз. Греція, інвестуючи в оборонний сектор, може зміцнити свої позиції як регіональний лідер у східному Середземномор'ї, особливо в умовах зростання напруженості в регіоні. Навіть менш розвинені країни, як Албанія та Північна Македонія, можуть зосередитися на спеціалізованих внесках, таких як підготовка миротворчих контингентів чи участь у регіональних ініціативах. На мою думку, інвестиції в технології та професійне навчання є ключовими для того, щоб ці країни відповідали сучасним стандартам НАТО та залишалися конкурентоспроможними в Альянсі.

Міжнародна співпраця в рамках НАТО також сприяє перспективам регіону. Спільні військові навчання, обмін розвідувальними даними та координація в операціях, таких як «Sea Guardian», дозволяють країнам Південної Європи вдосконалювати свої навички та вчитися від партнерів. Наприклад, Італія може поглибити співпрацю з Францією в Середземному морі, обмінюючись досвідом у боротьбі з нелегальною міграцією. Греція, попри напружені відносини з Туреччиною, може координувати дії з іншими членами НАТО в регіоні, щоб забезпечити стабільність у східному Середземномор'ї. Я вважаю, що такі ініціативи не лише зміцнюють Альянс, а й сприяють регіональній стабільності, створюючи платформу для діалогу та взаємодії.

Ще однією перспективою є посилення ролі країн Південної Європи у протидії новим загрозам, таким як зміна клімату чи гібридні війни. Зміна

клімату може посилити міграційні потоки через Середземне море, що потребуватиме від Італії та Греції більш активної участі в гуманітарних операціях НАТО. Гібридні загрози, такі як дезінформація чи кібератаки, вимагають від усіх країн регіону розвитку нових компетенцій. Наприклад, Іспанія та Португалія можуть інвестувати в кіберзахист, щоб протидіяти загрозам, які походять із нестабільних регіонів. На мою думку, ці нові виклики можуть стати каталізатором для країн Південної Європи, щоб не лише відповідати стандартам НАТО, а й стати лідерами у вирішенні глобальних проблем.

Майбутнє співпраці

Майбутнє співпраці країн Південної Європи з НАТО залежить від їхньої здатності подолати внутрішні виклики та скористатися зовнішніми можливостями. Економічна стабільність є ключовою передумовою для збільшення оборонних витрат і модернізації армій. Політична консолідація дозволить країнам формувати послідовну стратегію в рамках Альянсу, уникаючи впливу популістських рухів. Соціокультурна підтримка, досягнута через просвітницькі кампанії, забезпечить суспільну легітимність для участі в НАТО. Зовнішні виклики, такі як тероризм чи геополітична конкуренція, вимагатимуть від країн регіону тіснішої координації з партнерами по Альянсу.

Розмірковуючи, я вважаю, що країни Південної Європи мають унікальну можливість стати не лише учасниками, а й лідерами в НАТО. Їхнє розташування на південному фланзі Альянсу робить їх незамінними для вирішення сучасних і майбутніх викликів. Наприклад, Італія може очолити ініціативи з боротьби з нелегальною міграцією, Греція — стати ключовим гравцем у східному Середземномор'ї, а Португалія та Іспанія — посилити трансатлантичний зв'язок.

Для реалізації потенціалу розширення НАТО за рахунок охочих країн, необхідна підтримка з боку Альянсу. Програми фінансування, обміну

технологіями та навчання можуть допомогти країнам Південної Європи подолати економічні та технічні обмеження. Спільні ініціативи, такі як регіональні центри підготовки чи дослідницькі хаби, можуть сприяти обміну досвідом і підвищенню готовності. Наприклад, створення регіонального центру кібербезпеки в Італії чи Греції могло б не лише зміцнити південний фланг НАТО, а й залучити молодих фахівців із країн регіону. На мою думку, такий підхід дозволив би НАТО не лише підтримувати країни Південної Європи, а й використовувати їхній потенціал для вирішення глобальних викликів.

Отже, співпраця країн Південної Європи з НАТО стикається з економічними, політичними, соціокультурними та зовнішніми викликами, які обмежують їхню здатність повною мірою виконувати зобов'язання перед Альянсом. Однак їхнє стратегічне розташування, потенціал для технологічного розвитку, можливості для міжнародної координації та здатність реагувати на нові загрози створюють міцну основу для майбутнього. Розмірковуючи над цими аспектами, я впевнений, що за умови подолання внутрішніх перешкод і використання геополітичних переваг ці країни можуть не лише зміцнити свою роль у НАТО, а й стати лідерами у забезпеченні безпеки південного флангу Альянсу. Їхній успіх залежить від поєднання національних зусиль, підтримки Альянсу та здатності адаптуватися до мінливого безпекового середовища.

ВИСНОВКИ

Дослідження ролі НАТО у забезпеченні безпеки та стабільності країн Південної Європи, зокрема Італії, Греції, Португалії та Іспанії, дозволило досягти поставленої мети та виконати всі завдання, розкривши багатогранний вплив Альянсу на ці держави. Було глибоко проаналізовано, як НАТО сформувало геополітичну значущість регіону, сприяло інтеграції країн до системи колективної безпеки, трансформувало їхні збройні сили, залучило до миротворчих місій і відповіло на сучасні виклики. Ця робота дала змогу не лише зрозуміти історичні та сучасні аспекти співпраці Південної Європи з НАТО, а й оцінити її значення для ширшої системи європейської та глобальної безпеки.

Було з'ясовано, що Південна Європа займає унікальне місце в структурі НАТО завдяки своєму стратегічному розташуванню на перетині Європи, Африки та Азії. Контроль над Середземним морем, протоками Босфор і Дарданелли, Азорськими островами та ключовими базами, такими як Суда в Греції, Сігонелла в Італії чи Рота в Іспанії, зробив регіон незамінним для Альянсу. Під час Холодної війни ці країни відігравали критичну роль у стримуванні радянської загрози, забезпечуючи захист морських шляхів і створюючи буфер проти експансії СРСР. У постбіполярний період їхнє значення зросло через близькість до зон нестабільності, таких як Північна Африка та Близький Схід, а також потребу в стабілізації Балкан після югославських конфліктів. Дослідження показало, що геополітична вага регіону залишається актуальною для протидії сучасним загрозам, зокрема тероризму, нелегальній міграції, піратству та гібридним війнам.

Аналіз процесів вступу країн Південної Європи до НАТО виявив, що їхня інтеграція була складним і багатогранним процесом, зумовленим як зовнішніми геополітичними потребами, так і внутрішніми політичними та економічними реаліями. Італія та Португалія як члени-засновники 1949 року,

Греція з 1952 року та Іспанія з 1982 року долали економічні труднощі, внутрішньополітичні дебати та соціальні напруження, щоб відповідати стандартам Альянсу. Ми зрозуміли, що членство в НАТО стало для цих країн не лише гарантією безпеки, а й каталізатором демократизації, економічного розвитку та модернізації. Наприклад, вступ Іспанії після падіння режиму Франко закріпив її демократичний курс, а для Греції Альянс став захистом від регіональних загроз після громадянської війни. Цей досвід підкреслює гнучкість НАТО, яке інтегрувало країни з різними політичними системами заради спільної мети.

Військові трансформації, спричинені членством у НАТО, стали ключовим результатом дослідження. Ми виявили, що країни Південної Європи реорганізували свої збройні сили, уніфікували стандарти за вимогами STANAG, створили багатонаціональні штаби та модернізували техніку. Реформи оборонних бюджетів, попри економічні обмеження, дозволили країнам, таким як Греція чи Італія, інвестувати в сучасні системи, як-от винищувачі F-35 чи фрегати FREMM. Економічна співпраця з НАТО, включаючи спільні проєкти та залучення американської допомоги, сприяла розвитку оборонної промисловості, створенню робочих місць і залученню іноземних інвестицій. Дослідження показало, що ці зміни не лише посилили обороноздатність країн, а й зміцнили південний фланг Альянсу, зробивши його більш адаптивним до нових викликів, таких як кібератаки чи тероризм.

Особливу увагу ми приділили миротворчій діяльності країн Південної Європи. Участь у таких операціях, як IFOR/SFOR у Боснії, KFOR у Косові, ISAF в Афганістані, Unified Protector у Лівії та Sea Guardian у Середземному морі, продемонструвала їхню відданість колективній безпеці. Італія та Туреччина виділяються масштабами внеску, очолюючи багатонаціональні сектори та надаючи значні ресурси. Ми зрозуміли, що миротворчі місії стали для країн не лише виконанням зобов'язань, а й платформою для модернізації

армій, підвищення професіоналізму та інтеграції до західних структур. Крім того, ці операції принесли економічні вигоди через доступ до технологій, тренувальних програм і залучення інвестицій у військову інфраструктуру, як-от бази на Криті чи Азорських островах.

Дослідження також висвітлює виклики співпраці країн Південної Європи з НАТО. Економічні обмеження, спричинені фінансовими кризами в Греції, Іспанії та Португалії, ускладнюють досягнення цілі 2% ВВП на оборону. Політична нестабільність, особливо в регіонах Югославії, а також популістські рухи в Італії, створюють перешкоди для послідовної оборонної політики. Соціокультурний скептицизм, зумовлений історичними травмами чи сприйняттям НАТО як західного інструменту, знижує суспільну підтримку в деяких країнах. Зовнішні загрози, такі як міграційні потоки, тероризм і регіональні конфлікти, зокрема напруженість між Грецією та Туреччиною, додають складнощів. Проте ми дійшли висновку, що ці виклики можна подолати через підтримку Альянсу, зокрема шляхом спільних навчань, фінансування та просвітницьких кампаній.

Перспективи співпраці країн Південної Європи з НАТО виглядають багатообіцяючими. Їхнє стратегічне розташування робить регіон незамінним для операцій у Середземномор'ї та Атлантиці. Італія може стати лідером у боротьбі з нелегальною міграцією, Греція — ключовим гравцем у східному Середземномор'ї, а Португалія та Іспанія — посилити трансатлантичний зв'язок. З дослідження стає зрозуміло, що інвестиції в технології, кібербезпеку та професійне навчання дозволять країнам відповідати сучасним стандартам НАТО. Спільні ініціативи, такі як регіональні центри підготовки чи обмін розвідданими, можуть зміцнити координацію та підвищити готовність до нових загроз, як-от зміна клімату чи гібридні війни.

Цією роботою було підкреслено, що НАТО відіграло вирішальну роль у трансформації Південної Європи, сприяючи не лише безпеці, а й

демократизації, економічному розвитку та регіональній стабільності. Досвід країн регіону є цінним прикладом для держав, що прагнуть інтеграції до Альянсу, зокрема Україні, демонструючи, як геополітичні переваги, так і військово-політичні. Ми досягли розуміння того, що членство в НАТО може компенсувати внутрішні слабкості країн через реформи, співпрацю та підтримку Альянсу. Дослідження відкриває перспективи для подальшого аналізу впливу нових загроз, таких як дезінформація чи кліматичні зміни, на роль регіону, а також для порівняння з іншими регіонами, щоб глибше осмислити глобальну безпеку. Наша робота вносить внесок у наукову дискусію, пропонуючи комплексний погляд на Південну Європу як стратегічний елемент НАТО, і закладає основу для майбутніх досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Бакка Тамара, Волошенюк Оксана, Желіба Олександр, Євтушенко Раїса, Мелешенко Тетяна, Мальований Олександр, Мокрогуз Олександр Посібник «НАТО: сила, що захищає мирних громадян» . 2019. — URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/meto-dichni%20recomendazii/2023/03/10/Posibnyk-NATO.syla.shcho.zakhyshchaye.myrnykh.hromadyan.10.03.2023.pdf>. с.164
- 2 Operation Sea Guardian. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136233.htm.
- 3 Військова присутність НАТО на сході Альянсу. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_136388.htm
- 4 НАТО: етапи розвитку і сучасність / Віче. — URL: <https://veche.kiev.ua/journal/2378/>
- 5 Процеси розширення НАТО і Україна / УжНУ. — URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10343/1/ПРОЦЕСИ%20РОЗШИРЕННЯ%20НАТО%20І%20УКРАЇНА.pdf>
- 6 Довідник НАТО / ПНУ. — URL: <https://nato.pu.if.ua/old/handbook-2.pdf>
- 7 НАТО як чинник безпеки / Грані. — URL: <https://files.znu.edu.ua/files/2017/skachano/grani/grani2015n7/70.pdf>
- 8 Мости до НАТО / Тиждень. — URL: <https://tyzhden.ua/mosty-do-nato-iaki-isnuiut-stsenarii-priednannia-ukrainy-do-aliansu/>
- 9 НАТО: стратегія і виклики / НІСД. — URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/nato.pdf>

- 10 ІСТОРИЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІДНОСИН УКРАЇНИ
ТА НАТО . – URL:
https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/3.pdf
- 11 Коротка історія НАТО. – URL:
https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20140218_140218-ShortHistory_ukr.pdf
- 12 Грецька національна оборонна доктрина / УжНУ. – URL:
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/8177/1/ГРЕЦЬКА%20НАЦІОНАЛЬНА%20ОБОРОННА%20ДОКТРИНА.pdf>
- 13 Процеси розширення НАТО і Україна / УжНУ. – URL:
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/10343/1/ПРОЦЕСИ%20РОЗШИРЕННЯ%20НАТО%20І%20УКРАЇНА.pdf>
- 14 НАТО: історія і сучасність / Фонд Конрада Аденауера. – URL:
https://www.kas.de/c/document_library/get_file?groupId=252038&uuid=29b2cad0-a271-0f59-6e27-12f433b204e5
- 15 Холодна війна і НАТО / Львівська політехніка. – URL:
<https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/89e1e0d6-a3f6-42c2-9f0a-653b4ba8c5f6/content>
- 16 Інтеграційні процеси в контексті європейської безпеки / ІНІС НАНУ.
– URL:
<https://elibrary.ivinas.gov.ua/4490/1/інтеграційні%20процеси.pdf>
- 17 Європейська інтеграція: історичний контекст / ІНІС НАНУ. – URL: <https://ivinas.gov.ua/images/978-617-14-0223-2.pdf>
- 18 Enlargement and Article 10. NATO.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49212.htm
- 19 Relations with the Republic of North Macedonia (Archived). NATO.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48830.htm

- 20 Esercito Italiano- NATO Rapid Deployable Corps - Italy (NRDC-ITA) - La storia. Wayback Machine.
URL: https://web.archive.org/web/20130122005936/http://www.esercito.difesa.it/Organizzazione/Organizzazione%20Centrale/Comando%20delle%20Forze%20Operative%20Terrestri/nrdc/Pagine/la_storia.aspx.
- 21 NATO Rapid Deployable Corps – Italy Interim Headquarters. – URL: <https://www.nrdc-ita.nato.int/newsroom/news-archive/2023/nato-rapid-deployable-corps-italy-interim-headquarters-allied-reaction-force>.
- 22 Hernández-Morales A. Spain’s Sánchez calls for creation of European army. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/spai-pedro-sanchez-calls-creation-european-army-military-budget/>
- 23 Mahecic Z. NATO Review - Aspiring to NATO membership. *NATO Review*.
URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2003/12/01/aspiring-to-nato-membership/index.html>
- 24 Relations with Montenegro. *NATO*.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49736.htm
- 25 Peace support operations in North Macedonia (2001-2003). *NATO*.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52121.htm
- 26 Moisiu A. NATO Review - The Albanian dream. *NATO Review*.
URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2004/01/01/the-albanian-dream/index.html>
- 27 The Turkish Armed Forces Restructured. *The Turkey Analyst*.
URL: <https://www.turkeyanalyst.org/publications/turkey-analyst-articles/item/566-the-turkish-armed-forces-restructured.html>

- 28 Stamouli N. Greece announces ‘drastic’ €25B transformation of defense strategy. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/greece-defense-strategy-armed-forces-donald-trump-nato/>
- 29 Portugal asks EU to activate fiscal leeway for defence spending. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/en/portugal-asks-eu-activate-fiscal-escape-clause-defence-spending-2025-04-23/>
- 30 The Economist. Spain’s terrible record on defence spending. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/europe/2025/03/13/spains-terrible-record-on-defence-spending>
- 31 Hernández-Morales A. Spain unveils plan to meet NATO’s defense spending target this year. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/spain-unveils-plan-to-meet-natos-defense-spending-target-this-year/>
- 32 Spain vows to meet NATO spending goal of 2% GDP in 2025. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/spain-vows-meet-nato-spending-goal-2-gdp-2025-2025-04-22/>
- 33 Arteaga F. Spain: Forty Years in NATO. *Stichting Atlantische Commissie*. 2022. P. 35–39. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/48732623>
- 34 Beyond NATO’s 2 percent threshold: How can Italy meet the challenge?. *Atlantic Council*. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/beyond-natos-2-percent-threshold-how-can-italy-meet-the-challenge/>
- 35 How Italy views NATO’s 3% proposal - Decode39. *Decode39*. URL: <https://decode39.com/9773/how-italy-views-nato-3-proposal/>

- 36 Danopoulos C. P. Regional Security Organizations and National Interests: Analyzing the NATO-Greek Relationship. *San Jose State University SJSU ScholarWorks*. 1988. P. 263–277.
URL: https://scholarworks.sjsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1010&context=pols_pub.
- 37 Greece's Historic Military Spend. – URL: <https://thedefensepost.com/2025/04/02/greece-historic-military-spend/>
- 38 Greece to spend \$27 billion in 'drastic' defense overhaul. *Courthouse News Service*. URL: <https://www.courthousenews.com/greece-to-spend-27-billion-in-drastic-defense-overhaul/>
- 39 Portugal calls for joint EU funding for defence spending. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/portugal-calls-joint-eu-funding-defence-spending-2024-12-09/>
- 40 Once 2% of GDP Is Allocated to Defence. – URL: <https://www.portugal.gov.pt/en/gc23/communication/news-item?i=once-2-of-gdp-is-allocated-to-defence-this-will-become-the-basis-from-then-on>
- 41 Atlantic Council. Spain's Defense Spending Low but Military Tempo High (Низькі витрати Іспанії на оборону, але високий військовий темп). – URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/dispatch-from-madrid-spains-defense-spending-low-but-its-military-tempo-paints-a-different-picture/>
- 42 H. H. Gaffney et al. The Expanding Context of European and Mediterranean Security: A joint project between the Center for Naval Analyses (CNA) and Centro Militare di Studi Strategici (CeMiSS) / CNA

| *National Security Analysis*. 2007. P. 75.
URL: https://www.cna.org/archive/CNA_Files/pdf/d0016044.a3.pdf.

43 Ministry of Foreign Affairs of Turkey. European Security and Defence Identity/Policy (ESDI/P) (Європейська ідентичність/політика безпеки та оборони). – URL: https://www.mfa.gov.tr/iv_-european-security-and-defence-identity_policy-esdi_p.en.mfa

44 NATO allies contribute to a variety of missions. Here's a look at how each country chips in. *Atlantic Council*.
URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/nato-allies-contribute-to-a-variety-of-missions-heres-a-look-at-how-each-country-chips-in/>

45 Operations and missions: past and present. *NATO*.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm?selectedLocale=en.

46 NATO's role in Kosovo. *NATO*.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48818.htm

47 Relations with the United Nations. *NATO*.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50321.htm

48 Peace support operations in Bosnia and Herzegovina (1995-2004). *NATO*.
URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52122.htm

49 NATO operations and missions. *NATO operations and missions*. 2014. 3 c.
URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede200312natooperationsmissions_/sede200312natooperationsmissions_en.pdf.

- 50 Military History Wiki. NATO Peacekeeping (Миротворчі операції НАТО). – URL: https://military-history.fandom.com/wiki/NATO_peacekeeping.
- 51 *Ana Sayfa » DergiPark*. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/817167>.
- 52 Turkey, Russia control Black Sea. *GIS Reports*. URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/black-sea-russia-turkey/>.
- 53 Monteleone D. Basi NATO in Sicilia: Sigonella, tra storia e controllo planetario. *Eco Internazionale*. URL: <https://ecointernazionale.com/2022/03/basi-nato-sicilia-sigonella-storia-controllo-planetario/>
- 54 “The Azores must be a bulwark of NATO and EU deterrence and aerial defense in the North Atlantic,” says Admiral António Silva Ribeiro. *Novidades News Letter*. URL: <https://novidadesnewsletter.news/2025/02/21/the-azores-must-be-a-bulwark-of-nato-and-eu-deterrence-and-aerial-defense-in-the-north-atlantic-says-admiral-antonio-silva-ribeiro/>
- 55 Welcome to Naval Station Rota. *America's Navy*. URL: <https://cnreurafcen.cnic.navy.mil/Installations/NAVSTA-Rota/>
- 56 NATO and Afghanistan. *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_8189.htm
- 57 NATO and Libya (February - October 2011). *NATO*. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm
- 58 Тодора І. УКРАЇНА – НАТО: СУЧАСНИЙ СТАН ВІДНОСИН І ПЕРСПЕКТИВИ. *Міжнародний науковий вісник*. 2023. С. 18. URL: [https://doi.org/10.24144/2218-5348.2023.1-2%20\(27-28\)](https://doi.org/10.24144/2218-5348.2023.1-2%20(27-28))

- 59 Перепелиця Г. М. Україна – Росія: війна в умовах співіснування. К., 2015.
- 60 Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Зовнішня політика України в умовах кризи міжнародного безпекового середовища : [аналітична доповідь]. К. : НІСД, 2015. 100 с
- 61 Сидорук Т. В., Павлюк В. В. Розширення НАТО як фальшивий привід для виправдання війни росії проти України. *НІСД*. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/rozshyrennya-nato-yak-falshyvyy-privid-dlya-vypravdannya-viyny-rosiyi-proty-ukrayiny>